

Vergroten en zichtbaar maken van maatschappelijke waarde topsport

Strategisch plan voor onderzoek & innovatie

15 juli 2023

Inhoudsopgave

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 - Inleiding	1
Hoofdstuk 2 - Analyse van het wicked problem.....	5
Hoofdstuk 3 - Strategie en kennisagenda	8
Hoofdstuk 4 - Uitvoeringsaspecten	14
Hoofdstuk 5 - Realisatie en samenwerking	17
BIJLAGEN	22
A Kennis- en innovatiescan WP4	
B Rubriceren input crew WP4	
C Financiering MOOI in Beweging	

Leeswijzer

Inleiding

In dit strategisch plan staat welk onderzoek en welke innovaties de komende jaren nodig zijn om de maatschappelijke waarde van topsport te kunnen vergroten en zichtbaar te maken. Topsport kan op verschillende manieren waardevol zijn voor de maatschappij. We beschrijven wat de behoefte vanuit de praktijk is, welke kennis al aanwezig is, waar we bij kunnen aansluiten en opschalen en waar nog aan moet worden gewerkt. Vervolgens zetten we een onderzoeksstrategie met relevante vraagstukken uiteen en geven we aan wat er nodig is om deze uit te voeren. In hoofdstuk 1 wordt gestart met een weergave van het proces dat is doorlopen. In dat hoofdstuk staat aangegeven welke essentiële uitgangspunten en expertise zijn benut bij de ontwikkeling van dit strategisch plan.

Topsport is niet meer uit onze samenleving weg te denken en is op tal van manieren van waarde voor Nederland. We beleven plezier aan topsport. Successen van topsporters inspireren ons en geven een trots gevoel. Bovendien zorgt het volgen en genieten van sport voor onderlinge verbinding. De Nederlandse topsport heeft zich in de loop der jaren dusdanig ontwikkeld en grote sportsuccessen behaald, dat veel verschillende mensen worden bereikt door een veelheid aan topsporten en prestaties. Topsporters presteren op hoog niveau en behalen al jarenlang successen op de Olympische en Paralympische Spelen, WK's, EK's en in andere internationale wedstrijden en competities. De topsport in Nederland staat er goed voor. Nederland schaart zich al jaren tussen de grote topsportlanden op de internationale medaillespiegel voor zowel zomer- als wintersporten in olympische, paralympische en niet-olympische disciplines, zoals korfbal, dammen, motorcross en Formule 1. Met het steeds verder professionaliseren van topsport zien we dat de waardering voor het topsportklimaat is toegenomen onder topsporters, talenten, coaches en technisch directeurs. **Wat is dan het probleem?**

Analyse

ZonMw beschrijft het zogenoemde 'wicked problem' over topsport als 'de maatschappelijke waarde van topsport is onvoldoende aantoonbaar'. Uit gesprekken met experts en bijeenkomsten van de crew bleek dat de formulering van het wicked problem niet volledig aansluit bij hun inzichten en de behoefte in de praktijk. De beschrijving impliceert namelijk dat topsport maatschappelijke waarde heeft, maar dat we dat niet voldoende kunnen aantonen. Volgens de crew en de experts zit de uitdaging echter niet in het aantonen van de maatschappelijke waarde van sport en het kunnen legitimeren van investeringen. De uitdaging is *hoe* we de maatschappelijke waarde van topsport zo groot mogelijk en zichtbaar kunnen maken. Dit strategisch plan geeft aan welke kennishiaten er zijn om dit te kunnen realiseren. Het whitepaper 'kennis- en innovatiescan WP Topsport' vormt hiervoor de basis en is opgenomen in de Bijlage A.

In hoofdstuk 2 worden de diverse inzichten vanuit de scan weergegeven. Hierin is ook een omschrijving toegevoegd van de maatschappelijke waarde van topsport. Deze kan worden gebruikt op verschillende niveaus om te duiden waarop gestuurd wordt en biedt een gemeenschappelijk referentiekader. De begeleidende crew had hier grote behoefte aan. **Waar hebben we het over?**

In het whitepaper is een voorstel gedaan voor een omschrijving van de maatschappelijke waarde van topsport. Daarbij moeten de onderzoekers uitgaan van de ontplooiingswaarde, inspiratiewaarde, belevingswaarde, verbindende waarde, financiële waarde en sociaal-culturele waarde. Deze indeling is overgenomen, na bespreking in de bijeenkomsten van de crew, en vormt een belangrijke basis voor dit strategisch plan.

De mogelijk waarde en de manier waarop je daarop kunt of wilt aansturen, verschilt mogelijk wanneer je kijkt naar de waarde op macroniveau (collectief, waarde voor 'de maatschappij' of alle Nederlanders), mesoniveau (bijvoorbeeld voor specifieke organisaties of een gemeente) of microniveau (het individu, bijvoorbeeld een sporter, coach of fan). Wanneer we in onderzoek of beleid inzetten op specifieke maatschappelijke waarden, is het belangrijk dat duidelijk is vanuit welk perspectief we deze waarden bekijken.

Strategie en agenda

Hoe vergroten we de positieve aspecten van maatschappelijke waarde en verkleinen we de negatieve? Volgens de experts en crewleden zijn hier vernieuwende inzichten en veranderingen voor nodig. Een verschuiving van de focus op prestatie en top-10-ambitie naar het meer centraal stellen van de sporter en de maatschappij. Uiteraard is topsport niet los te koppelen van prestatie. Experts

geven aan dat er altijd een spanningsveld zal blijven tussen excelleren van topsporters en verantwoord topsport bedrijven. De uitdaging zit in het vinden van de balans tussen beide. Hierbij dient ook aandacht te zijn voor vragen als onder welke omstandigheden bredere prestaties zorgen voor meerwaarde, hoe kunnen we ervoor zorgen dat meer organisaties gebruik maken van de platformfunctie die topsport kan bieden - bijvoorbeeld topsportevenementen - en hoe kunnen we dit zichtbaar maken. De crew heeft in het proces hiervoor een aantal leidende principes geformuleerd die cruciaal zijn geweest voor het prioriteren en uitwerken van de kennisvraagstukken. Vanuit deze leidende principes is een transitie nodig. Om de gewenste systeemveranderingen te realiseren, dienen kennisontwikkeling, implementatie, opschaling, onderzoek en innovatie ten goede te komen van de gewenste verandering van het gehele systeem. **Welke kennis hebben we nodig?**

Vanuit deze genoemde waardediscussie kunnen onderzoek en kennisontwikkeling bijdragen aan nieuwe oplossingsrichtingen om de bestaande cultuur te beïnvloeden en de weg naar het vergroten van de maatschappelijke waarde van topsport te realiseren. Op basis van discussies met de crew en adviezen van experts is gekomen tot een set van kennisvragen, die we hebben gepresenteerd in hoofdstuk 3.

Uitvoering

De betrokkenheid van sportorganisaties en beleidsactoren is een belangrijke voorwaarde voor het onderzoeksprogramma om op langere termijn succesvol te zijn. We streven tenslotte naar een cultuurverandering voor het gehele systeem. De topsportwereld is in transitie en de maatschappelijke waarde van topsport wordt meer en meer onderdeel van publiek debat. Verschuivende normen in de samenleving vinden steeds vaker hun weg richting de veel autonomere topsportwereld. De beleidsrichtingen die op dit moment gelden in het topsportbeleid - maatschappelijk verantwoord organiseren, meer maatschappelijke waarde topsportprestaties, groter bereik en benutten van de platformfunctie - zijn daarvoor indicatief. **Wat gebeurt er al? Wat zijn lopende initiatieven?**

Op korte termijn is aansluiting van de kennisagenda in dit strategisch plan bij lopende initiatieven en bestaande kennisdeling van belang. Zo is het mogelijk het systeem (verder) invulling te geven en te voeden met nieuwe kennisopbouw op diverse thema's, ook internationaal. In hoofdstuk 4 is een overzicht gepresenteerd van de diverse consortia en bestaande initiatieven die relevant zijn. Waar het gaat om bestaande kennis van het topsportsysteem, kan verdere aansluiting worden gezocht bij bestaande netwerken die zich bezighouden met kennisontwikkeling in de topsport.

Realisatie en samenhang

In hoofdstuk 5 besluiten we het strategisch onderzoek- en innovatieplan met een overzicht van specifieke kennisvragen die op de verschillende niveaus van invloed zijn. Ook is aangegeven binnen welke lagen gestart moet worden om de kennishiaten te vullen, inclusief begroting.

Hoofdstuk 1 - Inleiding

Definitie Topsport

Wanneer we het hebben over topsport, volgen we de definitie van de NLsportraad: *De NLsportraad spreekt van topsport als deelname aan hoofdtoernooien en topcompetities mogelijk is op het hoogste niveau in internationaal verband.[...] In veel gevallen is er sprake van een professionele topsportomgeving waarbij de sportbeoefening de hoofdbezigheid is van de topsporter.* (KPMG, 2023)

Topsport systeem

Een deelsysteem dat is samengesteld uit meerdere met elkaar samenhangende, of op elkaar inwerkende componenten. Het samenhangende systeem in topsport betreft het handelen van alle actoren op zowel macro- (collectief niveau), meso- (institutioneel niveau) als micro niveau (individueel niveau). Verandering op het ene niveau heeft doorwerking op de andere niveaus (multi-level benadering):

Macro: Beleidsmakers (inter)nationaal (overheid, sportkoepels en bonden); Nederlandse samenleving

Meso: Besturen, coördinatoren, entourage van (top)sportorganisaties (sportverenigingen, commerciële aanbieders), lokale overheid en evenementorganisatoren, media

Micro: (top)sporters, coaches en trainers, ouders, fans, supporters

Doel van het strategisch plan

In dit strategisch plan staat welk onderzoek en welke innovaties de komende jaren nodig zijn om de maatschappelijke waarde van topsport te kunnen vergroten en zichtbaar te maken. Topsport kan op verschillende manieren waardevol zijn voor de maatschappij, zoals blijkt uit de kennis- en innovatiescan die gedaan is voor het WP Topsport (bijlage A). Het kan mensen bijvoorbeeld inspireren tot bepaald gedrag (inspiratiewaarde), verbinding tussen mensen creëren (verbindingswaarde) en zorgen voor een versterking van sociale normen en waarden (sociaal-culturele waarde). Daarnaast kan topsport financiële waarde creëren. Tenslotte is topsport waardevol voor de topsporters en coaches zelf (ontplooiingswaarde) en beleven veel mensen plezier aan het kijken naar topsport (belevingswaarde). Deze maatschappelijke waarden kennen ook een negatieve kant, die zich bijvoorbeeld kan uiten als uitsluiting, agressie, hooliganisme, grensoverschrijdend gedrag, dopinggebruik en te hoge uitgaven.

Het model '*Mapping Elite Sports' potential Societal Impact*' (MESSI) wordt de laatste jaren internationaal gebruikt om de waarde van topsport inzichtelijk te maken en de maatschappelijke waardering voor topsport te meten. Recent is dit MESSI-onderzoek ook uitgevoerd onder de Nederlandse bevolking¹. Hieruit blijkt dat in Nederland topsport op diverse vlakken zorgt voor maatschappelijke waarden. Het internationale onderzoek laat zien dat dit niet vanzelf ontstaat [de Bosscher et al., 2013]. Om de maatschappelijke waarde van topsport te vergroten en zichtbaar te maken, en de negatieve aspecten hiervan te verkleinen, is er meer inzicht nodig in hoe we dat kunnen realiseren, welke veranderingen er nodig zijn en welke accenten we moeten leggen.

In dit strategisch plan beschrijven en analyseren we het wicked problem 'hoe kan de maatschappelijke waarde van topsport worden vergroot'. We beschrijven wat de behoefte vanuit de praktijk is, welke kennis al aanwezig is, waar we bij kunnen aansluiten en opschalen, waar nog aan moet worden gewerkt en welke nieuwe kennis ontwikkeld moet worden. Vervolgens zetten we een onderzoeksstrategie met relevante vraagstukken uiteen en geven we aan wat er nodig is om dit ten uitvoer te brengen.

¹ <https://www.uu.nl/sites/default/files/Van%20der%20Roest%20et%20al%20%282022%29%20-%20Maatschappelijke%20waarde%20van%20de%20Nederlandse%20topsport-2.pdf>

Systeemverandering

Binnen het huidige topsportsysteem, zoals dit de afgelopen jaren heeft bestaan, hebben de actoren veel belang bij het behalen van prestaties. Die actoren hebben niet zozeer belang bij het creëren van maatschappelijke waarde, hetgeen het probleem wicked maakt. De toenemende aandacht voor de maatschappelijke waarde van topsport vraagt om een verbreding van de focus op presteren. Die verbreding richt zich ook op de waarde van prestaties in bredere zin, het beter benutten van het platform wat topsport biedt en het vergroten van de zichtbaarheid en bereik. Dit betekent niet dat prestaties minder belangrijk worden: prestatiedrang is immers inherent aan topsport. Het betekent ook dat er meer aandacht moet komen voor de omstandigheden waarin deze prestaties worden behaald. Om de maatschappelijke waarde van topsport te vergroten, zijn er veranderingen in het huidige topsportsysteem noodzakelijk op zowel macro-, meso- als micro-niveau. Wanneer we in onderzoek of beleid inzetten op specifieke maatschappelijke waarden, moet het duidelijk zijn vanuit welk perspectief deze waarde wordt bekeken en op welk niveau het onderzoek aangrijpt. Het onderzoek van de komende jaren moet antwoord geven op de vragen: wat moet er veranderen? Hoe kunnen die veranderingen worden bereikt? In hoofdstuk 5 besluiten we het strategisch onderzoek- en innovatieplan met een overzicht van specifieke kennisvragen. Deze zijn op de verschillende niveaus van invloed en geven aan binnen welke lagen gestart moet worden om de kennishiaten te vullen.

Totstandkomingsproces van het strategisch plan

De crew

De crew heeft zich over het wicked problem gebogen. Uit brainstormsessies, kennisbijeenkomsten, discussies en uitkomsten van werkvormen gericht op het maken van keuzes en prioriteiten, is dit strategisch plan voortgekomen. Extra aandacht is besteed om de kennis en ervaring van ex-topsporters te benutten.

Deze crew is samengesteld door kwartiermaker Antoine de Brouwer en bestaat uit:

- Lisanne Balk (Mulier Instituut)
- Margot van Beusekom (Firma Leef)
- Claudia Bokel (Gemeente Dordrecht, oud topsporter)
- Minke Booij (Team EIFFEL, oud topsporter)
- Ingeborg Bovendeur (Ministerie van VWS)
- Sebastiaan de Cocq (More2Win, Vrije Universiteit Brussel)
- Aukje Geubbels (Eredivisie CV)
- Ellen Maas (Kenniscentrum Sport en Beweging)
- Nienke Nijenhuis (BrabantSport, Team NL Zuid, oud topsporter)
- Jan-Willem van der Roest (Universiteit Utrecht)
- Nicolette Schipper-van Veldhoven (Universiteit Twente, Hogeschool Windesheim)
- Jeroen Stevens (Koninklijke Nederlandse Golf Federatie, oud topsporter)

Relevante stakeholders uit de quadruple helix

Bij de totstandkoming van dit strategisch plan zijn tevens *experts* vanuit verschillende organisaties betrokken en/of geïnterviewd geweest, met specifieke aandacht voor de gebruikers en unusual suspects. Deze personen zijn professioneel werkzaam binnen diverse organisaties. Al deze experts en ervaringsdeskundigen vallen binnen drie categorieën:

- Kennisinstellingen (ESPRIT, HU, KCSB, Mulier Instituut, UU, UT, VU, VUB, Windesheim).
 - De kennisinstellingen zijn betrokken bij het strategisch plan omdat hier onderzoek gedaan wordt naar de thema's die spelen binnen het wicked problem. De experts van de kennisinstellingen weten welke kennis rondom deze thema's al beschikbaar is en hoe de ontbrekende kennis verkregen kan worden. Daarnaast spelen kennisinstellingen een belangrijke rol in het ontsluiten van de kennis voor de (sport)praktijk.
- Beleidsmakers (VWS, gemeente)
 - De beleidsmakers sturen op het vergroten van maatschappelijke waarden van topsport. Daarmee zijn zij gebruikers van de onderzoeksresultaten over de maatschappelijke waarden van topsport en kunnen zij als zodanig aangeven waar de behoeftes en de kansen liggen.

- Sportorganisaties (BrabantSport, Team NL, Eredivisie CV, Nederlandse Golf Federatie, NOC*NSF, NLSportraad).
 - In deze categorie vallen organisaties die samenwerken met topsporters om zo de maatschappelijke waarde van topsport te vergroten. Daarmee zijn zij eindgebruikers van de uitkomsten van de onderzoeksvragen die in het strategisch plan staan. Ook zij hebben input gegeven voor het strategisch plan wat betreft behoeftes en kansen.
- Bedrijven en maatschappelijke ondernemers (Firma Leef, More2Win, de Sportmaatschappij, Team EIFFEL).
 - In deze categorie vinden we met name bedrijven die al betrokken zijn en/ of topsport inzetten om de maatschappelijke waarden van topsport te vergroten. Vanuit hun expertise en ervaring zijn ze gevraagd om input te leveren en adviezen te geven om het platform wat topsport biedt, beter te benutten en de zichtbaarheid te vergroten.

Hierboven worden organisaties genoemd van waaruit de experts zijn betrokken. Er is gekozen om de diverse experts op persoonlijke titel te benaderen. We kunnen hierdoor dan ook geen conclusies trekken of ook alle partijen/organisaties deze strategische agenda willen omarmen. Daarnaast constateren we dat de experts betreffende media en marketing geen zitting hebben genomen in de crew. Diverse personen met deze achtergrond hebben we individueel gesproken en de adviezen zijn verwerkt in de strategische agenda.

Aanscherpen wicked problem

ZonMw beschrijft het wicked problem over topsport als ‘de maatschappelijke waarde van topsport is onvoldoende aantoonbaar’. Op basis van gesprekken met experts en bijeenkomsten van de crew bleek dat dit wicked problem *niet aansluit bij de behoefte in de praktijk*. De beschrijving impliceert namelijk dat topsport maatschappelijke waarde heeft maar dat we dat niet voldoende kunnen aantonen. Volgens de crew en de experts zit de uitdaging echter niet in het aantonen van de maatschappelijke waarde van sport en het legitimeren van investeringen maar in hoe we de maatschappelijke waarde van topsport zo groot mogelijk en zichtbaar kunnen maken.

De crew realiseert zich hierbij dat niet iedereen overtuigd kan worden van de waarden van topsport. Met andere woorden: er zal nooit een bereik van 100 procent van de maatschappij gehaald worden. Dit strategisch plan richt zich op het vergroten van de maatschappelijke waarde voor de meerderheid (85%, Van der Roest et al., 2022) van de samenleving die topsport volgt en/of betrokken is. Topsport heeft dus al een enorm bereik maar de betrokkenheid, positieve beleving en effecten kunnen nog meer vergroot worden. Onder invloed van de inzichten vanuit deze strategische onderzoeks- en innovatieagenda en bijbehorende beleidsinspanningen gaan we er vanuit dat het in ieder geval een positief effect heeft op die groep die weinig of geen affiniteit heeft met topsport en topsportprestaties.

Kennis- en innovatiescan

Het whitepaper ‘kennis- en innovatiescan WP Topsport’, geschreven door Lisanne Balk en Sanne Veldman van het Mulier instituut, vormt het startpunt voor het werk van de crew en het uiteindelijke strategisch plan. Hierin staat een overzicht van de bestaande kennis over dit onderwerp en een beschrijving van de kennishiaten die nog aanwezig zijn. Dit overzicht is gebaseerd op de beschikbare wetenschappelijke literatuur rondom de maatschappelijke waarde van topsport en interviews met experts van kennisinstellingen (Esprit, Hogeschool Utrecht, Kenniscentrum Sport en Bewegen, Universiteit Utrecht, Vrije Universiteit), beleidsmakers (VWS) en sportorganisaties (NOC*NSF, de Sportmaatschappij, NL Sportraad). Een korte samenvatting van de bestaande en nog ontbrekende kennis staat in hoofdstuk 2 van dit strategisch plan. Het gehele whitepaper is opgenomen in Bijlage A.

Formulering vraagstukken

Naar aanleiding van de kennis- en innovatiescan, met verdere input van de diverse experts en ervaringsdeskundigen, heeft de crew vraagstukken geformuleerd die bijdragen aan de oplossing van het zogenoemde wicked problem. Omdat deze vragen in sommige gevallen de verschillende maatschappelijke waarden van topsport overstijgen, zijn deze gerubriceerd aan de hand van de *vier doelen van het huidige topsportbeleid* van VWS, NOC*NSF, POS en VSG, te weten:

- Waarde van prestatie: focus verschuiven van het aantal medailles naar de waarde van prestaties
- Het maatschappelijk verantwoord organiseren van topsport
- Platformfunctie: topsport als middel om maatschappelijke doelen te bereiken

- Bereik: vergroten van het bereik en de zichtbaarheid van topsport.

Tenslotte heeft de crew prioritering aangebracht in de vraagstukken, om zo tot een 20-tal concrete kennisvragen te komen die de agenda voor de komende jaren moeten gaan vormen. Deze vragen staan in hoofdstuk 3.

Hoofdstuk 2 - Analyse van het wicked problem

Kennis(hiaten) maatschappelijke waarden

Een eenduidige definitie van de term maatschappelijke waarde van topsport ontbrak. In de (wetenschappelijke) analyse die voor dit wicked problem is geschreven (zie bijlage A) staat beschreven dat maatschappelijke waarde is te beschouwen als een overkoepelende term voor verschillende maatschappelijke waarden van topsport. In het whitepaper is een voorstel gedaan voor een omschrijving van de maatschappelijke waarde van topsport, waarbij de onderzoekers uitgaan van de ontplooiingswaarde, inspiratiewaarde, belevingswaarde, verbindende waarde, financiële^{2*} waarde en sociaal-culturele waarde. Deze indeling is overgenomen, na bespreking in de bijeenkomsten van de crew, en vormt een belangrijke basis voor dit strategisch plan.

Bestaand en lopend onderzoek

De laatste jaren wordt steeds meer onderzoek gedaan naar de maatschappelijke waarde van topsport. Dit komt deels doordat er sinds de jaren tachtig steeds meer aandacht vanuit overheden uitgaat naar topsport. Deze betrokkenheid gaat samen met een toename in financiële ondersteuning (ook wel *global sporting arms race* genoemd, de Bosscher, 2008), met als gevolg dat deze uitgaven steeds vaker moesten worden verantwoord naar diverse opdrachtgevers en financiers. Vaak werd dan verwezen naar het 'trickle-down'-effect, waarbij men ervan uitgaat dat allerlei opbrengsten vanuit de topsport vanzelf doorvloeien naar de maatschappij. Deze aanname werd in de afgelopen jaren steeds vaker bekritiseerd en in twijfel getrokken (de Bosscher et al., 2021). Een manier om maatschappelijke waarde van topsport in kaart te brengen, is het reeds in hoofdstuk 1 genoemde model '*Mapping Elite Sports' potential Societal Impact*' (MESSI). Op basis van dit model is een vragenlijst ontwikkeld waarmee de maatschappelijke waardering van topsport onder de bevolking kan worden gemeten. Dit onderzoek is in 2020 en 2021 in Nederland uitgevoerd en laat zien dat Nederland niet opvallend positief of negatief ten opzichte van andere landen scoort. Nederland scoort iets lager op 'willingness-to-pay' ten opzichte van andere landen. De maatschappelijke waarde van topsport is in de laatste jaren in een aantal (inter)nationale onderzoeken onderzocht. Per type maatschappelijke waarde geven we hieronder een beknopt overzicht van de stand van zaken. Voor een uitgebreid overzicht zie bijlage A.

De *ontplooiingswaarde* gaat over de ontwikkeling die topsporters doormaken op sportief, maatschappelijk (bijvoorbeeld school en werk) en persoonlijk gebied, zoals persoonlijke ontwikkeling, identiteit en relaties. Sommige onderzoeken laten zien dat topsport en studieprestaties elkaar kunnen versterken door een overlap in benodigde vaardigheden voor beide carrières. Kennishiaat: Er is echter nog veel onbekend over de effecten van het combineren van topsport met onderwijs of een andere maatschappelijke carrière onder Nederlandse topsporters.

De *inspiratiewaarde* gaat over hoe en in welke mate topsport de maatschappij inspireert tot bepaald gedrag, zoals zelf bewegen en sporten. De invloed van topsport op het beweeg- en/of sportgedrag van mensen - het 'trickle-down'-effect - blijkt echter kleiner dan vaak wordt verondersteld. Kennishiaat: Er is nog weinig bekend over waarom dit effect niet optreedt en onder welke omstandigheden dit wellicht wel het geval is.

Bij de *belevingswaarde* gaat het om het beleven van topsport en de entertainmentwaarde ervan. Topsport kan leiden tot plezierige opwinding of kan functioneren als uitlaatklep. Gevoelens die met het volgen van topsport gepaard gaan, kunnen uiteenlopen van voldoening, passie en blijdschap tot teleurstelling, frustratie en boosheid. *Media spelen een grote rol in het volggedrag en daarmee in de belevingswaarde*. Kennishiaat: Het volggedrag van topsport verandert snel door de veranderingen in het media-aanbod. Het is nog onduidelijk hoe deze veranderingen in het volggedrag zich verder ontwikkelen en op welke manier we hier sturing aan kunnen geven.

De *verbindende waarde van topsport* gaat over de sociaal bindende potentie, waarbij mensen zich identificeren met sporthelden en topsportteams en/of deze als rolmodel(len) zien. Een belangrijk onderdeel van de verbindende waarde van topsport is trots en zoiets als 'het oranjegevoel'. *De positieve effecten hiervan worden echter vaak overschat en nationale trots is veelal tijdelijk aanwezig*

² op advies van een aantal experts betrokken bij de betekenis economie, is in later stadium, besloten om de economische waarde te vervangen door de financiële waarde

Kennishiaat: Wat betreft de identificerende en verbindende waarde van topsport is nog weinig bekend over waarom deze effecten niet optreden en onder welke omstandigheden dit wellicht wel het geval is.

De *financiële waarde van topsport* gaat over de bijdrage die sport levert aan de Nederlandse economie, zoals inkomsten uit sponsoring en mediarechten, maar ook merchandise, ticketverkoop en de lokale economie. Een recent [rapport van KPMG](#), in opdracht van de Nederlandse Sportraad, geeft inzicht in de financiële organisatie van de Nederlandse topsport. Uit dit rapport blijkt dat de totale inkomsten van de Nederlandse topsport in 2019 bijna 700 miljoen euro bedroegen. *De economische waarde bevat echter meer dan alleen deze directe inkomsten.* Kennishiaat; Een totaaloverzicht van de financiële waarde van de Nederlandse topsport ontbreekt.

De *sociaal-culturele waarde van topsport* gaat over de waarde voor cultuur en sociale waarden en normen. Hieronder valt onder andere integriteit in de sport, het sportklimaat en inclusie. De waarde hangt af van het perspectief. De waarde voor de sporter kan bijvoorbeeld verschillen van die voor de fans. Gebeurtenissen en incidenten rondom integriteit (zoals dopinggebruik), het sportklimaat (zoals sociale veiligheid) en inclusie (zoals discriminatie) kunnen de sociale waarde van sport positief dan wel negatief beïnvloeden. Kennishiaat: *Met name kennis over risicofactoren van grensoverschrijdend gedrag of een (sociaal) onveilig sportklimaat ontbreekt.*

Op dit moment loopt er wel een belangrijk onderzoek op het gebied van verantwoorde organisatie van topsport, namelijk het topsportcultuuronderzoek. Dit onderzoek, uitgevoerd door een multidisciplinair onderzoeksteam in opdracht van KCSB, brengt binnen ruim twintig verschillende bonden de topsportcultuur in kaart. Via vragenlijsten onder (oud-)topsporters en coaches en gesprekken met sporters, bonden, bestuurders en andere betrokkenen wordt gekeken naar de topsportcultuur en welke factoren daar invloed op hebben. Het onderzoek loopt momenteel bij vier bonden en is recent opgestart bij zeven andere bonden. De eerste resultaten worden eind 2023 verwacht. Het onderzoek geeft een beeld van de actuele situatie binnen de huidige topsportcultuur.

Huidige ontwikkeling

Een van de belangrijke ontwikkelingen op het gebied van maatschappelijke waarde van topsport is de enorme toename in aandacht voor het thema. Hoewel actoren binnen de topsportwereld logischerwijs zijn gericht op het behalen van prestaties, is de samenleving echter in toenemende mate kritisch op wat er gebeurt in de topsportwereld en op financiële uitgaven aan topsport. Hierdoor ontstaat bij beleidsactoren, zoals het ministerie van VWS, de behoefte om de maatschappelijke waarde van topsport te vergroten. De overkoepelende ambitie van de driehoek - ministerie van VWS, NOC*NSF en VSG - binnen het toekomstige topsportbeleid hangt dan ook direct samen met het wicked problem en luidt: *'het maximaliseren van de maatschappelijke waarde van topsport'*. *Deze aandacht voor het thema binnen het topsportbeleid, in combinatie met de (soms negatieve) aandacht voor veilig sportklimaat in de media, staat het thema hoog op de agenda bij veel betrokken partijen binnen de topsport. Hoewel de behoefte duidelijk bestaat, ontbreekt nog de kennis over hoe deze maatschappelijke waarde kan worden vergroot.* Dit is opgenomen in [Sportakkoord II](#).

Behoeften en bijbehorende uitdagingen

De in het **whitepaper** beschreven maatschappelijke waarden zijn niet altijd eenduidig. Ze kunnen positief of negatief zijn, kunnen verschillen per doelgroep en ze hangen af van het perspectief.

Zo kan de verbindende waarde van topsport bijdragen aan het gevoel van saamhorigheid en het gevoel ergens bij te horen. Wanneer dit doorslaat, kan rivaliteit ontstaan. Deze kan uitmonden in onderlinge strijd tussen supporters. Sociaal-culturele waarde van topsport kan bijdragen aan inclusie wanneer iedereen een eerlijke kans heeft om mee te strijden voor medailles. Maar die waarde kan ook negatief uitpakken wanneer bepaalde groepen worden uitgesloten of slachtoffer worden van discriminatie.

Of een waarde positief of negatief is, hangt uiteraard ook sterk af van de doelgroep. En die is bij topsport divers. Denk hierbij aan topsporters zelf, supporters/fans en coaches, maar ook aan evenementenorganisatoren, bonden, ouders, media, sponsors en lokale inwoners. De uitkomst van een bepaald onderdeel van topsport kan voor de ene doelgroep een positieve waarde hebben en voor de andere doelgroep een negatieve waarde. Zo kan een supporter geïnspireerd raken door een topsporter als rolmodel te zien, terwijl dit voor de topsporter zelf juist een (te) grote druk met zich mee kan brengen.

Tot slot hangt de betekenis van de maatschappelijke waarden af van het perspectief van waaruit je kijkt. De mogelijk waarde, en de manier waarop je daarop kunt of wilt aansturen, verschilt mogelijk wanneer je kijkt naar de waarde op macroniveau (collectief, waarde voor 'de maatschappij' of alle Nederlanders), mesoniveau (bijvoorbeeld voor specifieke organisaties of een gemeente) of microniveau (het individu, bijvoorbeeld een sporter, coach of fan). Wanneer we in onderzoek of beleid inzetten op specifieke maatschappelijke waarden, is het belangrijk dat duidelijk is vanuit welk perspectief naar het vergroten van deze waarden wordt gekeken.

De behoefte zit dus enerzijds in het zichtbaar maken van de verschillende maatschappelijke waarden per doelgroep en op de verschillende niveaus. Anderzijds willen we de gehele maatschappelijke waarde vergroten door op de verschillende niveaus de positieve aspecten te vergroten en negatieve aspecten te verkleinen.

Leidende principes voor verandering(en)

Maar hoe vergroten we de positieve aspecten van maatschappelijke waarde en verkleinen we de negatieve? Volgens de experts en crewleden zijn hier vernieuwende inzichten en veranderingen voor nodig. Zo moet de focus op prestatie (en top-10-ambitie) verschuiven naar het meer centraal stellen van de sporter en de maatschappij. Uiteraard is topsport niet los te koppelen van prestatie. Experts geven aan dat er altijd een spanningsveld zal blijven tussen excelleren van topsporters en verantwoord topsport bedrijven. De uitdaging zit in het vinden van de balans tussen beide. Hierbij moet ook aandacht zijn voor de volgende vragen: onder welke omstandigheden zorgen bredere prestaties voor meerwaarde? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat meer organisaties gebruik maken van de platformfunctie die topsport kan bieden, zoals topsportevenementen? En hoe kunnen we dit zichtbaar maken? De crew heeft in het proces hiervoor een aantal leidende principes - vuistregels die richting geven aan wat we willen bereiken - geformuleerd die cruciaal zijn geweest voor het prioriteren en uitwerken van de kennisvraagstukken.

Hieronder een opsomming van de zogenoemde 'leidende principes voor verandering(en)':

- a. Topsport geeft meer dan het neemt en wordt gebruikt bij realisatie van maatschappelijke doelstellingen
- b. Voor de Nederlandse bevolking en betrokken actoren op micro-, meso- en macroniveau zijn de proposities helder. Men geeft voldoende steun aan de meerwaarde van de waarden van topsport (incl. commerciële topsport). Deze meerwaarde van topsport is duidelijk voor politiek, beleid, inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en het topsportsysteem zelf
- c. Topsport en topsportprestaties leveren aantoonbare bijdragen aan kwaliteit van leven, geluk en welzijn, vanuit zowel collectief als individueel perspectief
- d. Prestatiecultuur die ook goed is voor het zich ontwikkelende talent, inclusief begeleiding (positief/veilig)
- e. De samenleving herkent de maatschappelijke verantwoorde organisatie van topsport! (collectief perspectief).

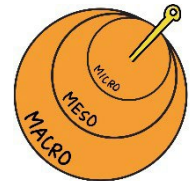
Omdat we op verschillende niveaus en bij verschillende doelgroepen naar dit vraagstuk kijken, gebruiken we, zoals eerder beschreven, een multi-level systeembenadering. Bij deze benadering werken de veranderingen op het ene niveau door op de andere niveaus. De uitwerking hiervan wordt beschreven in hoofdstuk 3.

Hoofdstuk 3 - Strategie en kennisagenda

Waarde gestuurd handelen

Zoals beschreven ligt de focus binnen het vergroten van de maatschappelijke waarde van topsport op de ontplooiingswaarde, inspiratiewaarde, belevingswaarde, verbindende waarde, financiële waarde en sociaal-culturele waarde. *De centrale vraag is: waarop wil je sturen?* Deze verschillende maatschappelijke waarden van topsport kunnen zowel positief als negatief zijn en hangen ook af van de doelgroep die bij topsport divers is: topsporters zelf, supporters/fans, coaches maar ook evenementen organisatoren, bonden, ouders, media, sponsors en lokale inwoners. *De centrale vraag is: wie wil je beïnvloeden?*

De mogelijk waarde, en de manier waarop je daarop kan of wil aansturen, verschilt dan ook vanuit het perspectief van waaruit men kijkt. De waarde op macroniveau (collectief, waarde voor 'de maatschappij' of alle Nederlanders), mesoniveau (bijvoorbeeld voor specifieke organisaties of een gemeente) of op microniveau (het individu, bijvoorbeeld een sporter, coach of fan) *De centrale vraag is: waar richt je je op?*

Om de waarden van topsport te vergroten en zichtbaar te maken, is het noodzakelijk dat zowel op macro-, meso- als microniveau naar het vraagstuk wordt gekeken. Dit vraagt dus om een multi-level systeembenadering, waarbij de verandering op het ene niveau doorwerkt op de andere niveaus. *De vraagstukken richten zich dus op het gehele systeem en kunnen onderzocht worden op de diverse niveaus of op samenhang daartussen.*

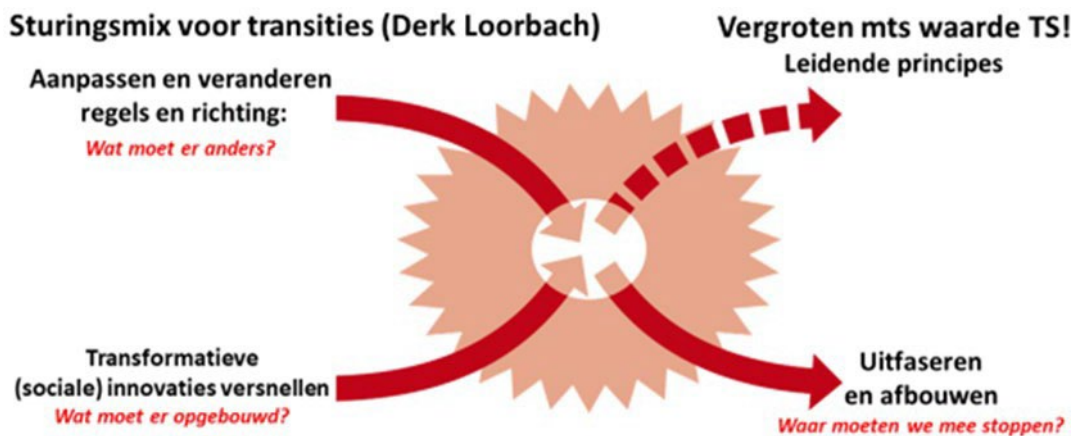
Vanuit de systeembenadering zien we dat binnen het huidige systeem van de topsportwereld de actoren sterk gericht zijn op het behalen van prestaties. De samenleving is echter in toenemende mate kritisch op wat er gebeurt in de topsportwereld (negatieve kleuring van de waarden) en op financiële uitgaven aan topsport. Onderzoek toont aan dat topsport niet automatisch leidt tot een positieve maatschappelijke impact. Vanuit de topsportwereld, zeker op macroniveau (VWS, NOC*NSF en VSG), ontstaat de behoefte aan het vergroten van de maatschappelijke waarde van topsport. Zie hiervoor ook de beleidsbrieven van het ministerie van VWS en de bijbehorende 'nieuwe topsportstrategie 2032'. Deze strategie bestaat enerzijds uit initiatieven en inspanningen om de positieve aspecten - welzijn van talent/ topsporter, beter topsportklimaat, duurzaamheid - te vergroten en zichtbaar te maken en ook om het platform van topsport beter te benutten. Anderzijds bestaat die strategie uit initiatieven en inspanningen gericht op het verkleinen van negatieve elementen, zoals doping, grensoverschrijdend gedrag, matchfixing en hooligans. Het is essentieel om naast het benadrukken van de positieve maatschappelijke waarden van topsport ook transparant te zijn over de schaduwzijden van topsport. Daarbij dienen we onder meer te doorgronden van waaruit de prestatiecultuur voortkomt, aandacht te hebben voor financiële prikkels en afhankelijkheden, te kunnen aansluiten op het bereik van (social) media en de snelle ontwikkeling van nieuwe sporten te kunnen duiden.

Binnen het systeem topsport betekent dit dat *alle actoren* binnen de topsportwereld, naast de oriëntatie op presteren en winnen, een gerichtheid op 'waarden' centraal stellen van de mens en maatschappij. Dit dient men te omarmen om de positieve maatschappelijke waarden van topsport te vergroten en de negatieve waarden te verminderen.

Transitie noodzakelijk

Vanuit de eerdergenoemde leidende principes is een transitie nodig. Transitiekunde is de leer die zich verdiept in de wijze waarop gevestigde sociale structuren binnen een samenleving veranderen (Loorbach, 2014). De leer verklaart de onderliggende oorzaken en de dynamiek die ertoe leiden dat dominante regimes - collectieve manieren van denken, werken en van organiseren die historisch zijn gegroeid - vastlopen, onder druk komen te staan en structureel veranderen. Dergelijke ingrijpende systeemveranderingen zijn per definitie disruptief: ze creëren onrust, zijn bedreigend voor gevestigde belangen en verlopen doorgaans onvoorspelbaar, chaotisch en schoksgewijs. Het doel van transitiekunde is om kennis en inzicht in dit proces te krijgen, om te verkennen hoe we als samenleving beter kunnen omgaan met transities door er slim op te anticiperen.

Om de transitie effectief te sturen, heeft Derk Loorbach een sturingsmix samengesteld.

Figuur 1: sturingsmix voor transitie

Centrale vragen in deze sturingsmix zijn:

- Wat moet er anders: Wat moet aangepast, veranderd, opnieuw ingericht, aangepast, bijgestuurd of anders ingezet?
- Wat moet er worden opgebouwd: Wat verdient meer steun, meer schaal, podium, investering, professionalisering?
- Waar moeten we mee stoppen: Wat moet er verdwijnen of zou stapsgewijs afgebouwd moeten worden?
- Wat zijn de leidende principes, de streefbeelden? Wat moet worden genormaliseerd en geïnstitutionaliseerd?

Van beleid naar kennisvragen naar onderzoeksagenda

Om de maatschappelijke waarden van topsport te vergroten en zichtbaar te maken, zet de nieuwe topsportstrategie 2032 - zie beleidsbrief ministerie van VWS3 - reeds in op vier verschillende doelen (zie ook hoofdstuk 1). Vanuit de hierboven genoemde waarden-discussie kunnen onderzoek en kennisontwikkeling bijdragen aan nieuwe oplossingsrichtingen. Deze moeten de bestaande cultuur beïnvloeden en de weg realiseren naar het vergroten van de maatschappelijke waarde van topsport. Op basis van discussies met de crew en adviezen van experts is gekomen tot een set van kennisvragen geordend naar deze 4 doelen en het algehele doel: het vergroten en zichtbaar maken van de maatschappelijke waarde van topsport. Voor een volledig overzicht van kennisvragen, leidende principes en onderzoeksvragen zie Bijlage B ('Rubriceren input crew wp4'). Om te komen tot bijdragen aan een systeemverandering - dus een transitie van de oude naar de nieuwe cultuur - is sturing noodzakelijk. Hierbij geven leidende principes – de beoogde impact - richting aan de gewenste cultuur en waarden (zie sturingsmix voor transitie, figuur 1, Derk Loorbach).

Om de gewenste systeemveranderingen te realiseren, dienen kennisontwikkeling, implementatie, opschaling, onderzoek en innovatie ten goede te komen aan de beoogde aanpassing van het gehele systeem. Een werkelijk verschil is haalbaar met onderzoek vanuit een multi-level perspectief (micro – meso – macro) gericht op alle actoren in het systeem. Daarbij moet worden aangegeven op welke waarde we sturen en op welk leidend principe we inzetten.

Vanuit de sturingsmatrix zijn de centrale vraagstukken, de leidende principes, de richtinggevende kennisvragen en de bijpassende onderzoeksmethoden benoemd:

Wat moet er anders?

- **Vergroten van de waarde van bredere topsportprestaties**

³ https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2022Z13142&did=2022D27078

Om de waarde van een topsportprestatie te verbreden in Nederland moet de focus verschuiven van aandacht enkel op die mondiale medaille (top 10 positie) naar de bredere waarde van de prestatie en presteren. Onderzoek naar de huidige topsportcultuur kan de situatie blootleggen maar de uitdaging ligt in het veranderen van deze cultuur. Om deze verandering in te kunnen zetten, moet duidelijk zijn waar de huidige prestatiecultuur uit voortkomt - inclusief de financiële prikkels - en wat nodig is om een verandering in gang te brengen op micro-, meso- en macroniveau.

Leidend principe c: Topsport en topsportprestaties leveren aantoonbare bijdragen aan kwaliteit van leven, geluk en welzijn

Onderzoeksvragen:

- 1) onder welke omstandigheden ontstaan inspirerende en verbindende effecten van topsport?
- 2) waarom en waartoe kan topsport inspireren?
- 3) waar zit de meeste kans op impact door topsport?
- 4) wat zijn de 'lived experiences' van topsport van de Nederlandse bevolking?

➤ **Maatschappelijk verantwoord organiseren van topsport**

De organisatie van de topsport moet op een maatschappelijke verantwoorde manier worden georganiseerd. Daarvoor is het op macroniveau nodig de juiste beleidsmaatregelen te treffen en bijvoorbeeld incentives uit te geven. Op mesoniveau moeten de juiste eisen gesteld worden aan coaches, trainers en andere begeleiders. En op microniveau moeten coaches en trainers pedagogisch verantwoord begeleiden en topsporters empoweren.

Van prestatie centraal naar sporter centraal. De prestatiecultuur in de topsport moet ook goed zijn voor de ontwikkeling van het talent, waarbij de sporter centraal staat. Daarvoor moeten alle actoren op het micro- en mesoniveau een positieve en veilige omgeving voor de sporters creëren. Ook moet er oog zijn voor de maatschappelijke carrière van de sporter naast zijn topsportcarrière.

Leidend principe d: Prestatiecultuur die ook goed is voor het zich ontwikkelende talent, inclusief begeleiding (positief en veilig)!

Leidend principe e: De samenleving herkent het maatschappelijk verantwoord ondernemen van organisaties binnen de topsport!

Leidend principe c: Topsport en topsportprestaties leveren aantoonbare bijdragen aan kwaliteit van leven, geluk en welzijn!

Onderzoeksvragen:

- 5) onder welke voorwaarden kunnen jonge sporters zich optimaal ontplooiën, inclusief een duale opleiding?
- 6) hoe verandert een cultuur met focus op prestatie naar mens en maatschappij?
- 7) hoe vormen en benutten we de prestatiecultuur zodat die bijdraagt aan geluk en welzijn van de Nederlanders?
- 8) hoe benut je nieuwe (top)sporten zoals Esports, Urban en commerciële topsporten?
- 9) wat zijn de maatschappelijke (sociale) kosten van de topsportprestaties? Denk daarbij ook aan uitstromers
- 10) hoe hangt topsportprestatie samen met de financiering/ondersteuning (systeem) bonden (effecten).

❖ **Onderzoeksmethode**

Methodologisch vraagt dit onderzoeksveld van transitie om nieuwe onderzoeksvormen. Deze moeten een integrerend karakter hebben, normatief zijn in ambities, willen bijdragen aan maatschappelijke verandering en participatief zijn. De onderzoeker maakt deel van uit van maatschappelijke netwerken, waarin hij of zij een specifieke rol en invloed heeft, en is normatief in zijn/haar oriëntatie op duurzaamheid. Door al doende te leren - waarbij fundamenteel onderzoek, theorievorming, participatief onderzoek en toegepast onderzoek worden gecombineerd - wordt een samenhang tussen theorie en praktijk van implementatie- en transitie management bereikt. De onderzoeksmethodologie ontvouwt zich tijdens het onderzoeksproces. Als nieuwe theoretische inzichten ontstaan, worden experimentele en verkennende casussen gebruikt. Omgekeerd, wanneer waarnemingen over operationele processen de theorie informeren of uitdagen, moeten deze gestructureerd, geïntegreerd en geaard worden.

De dynamiek van een transitieproces wordt vooral bepaald door kantelpunten, ook wel transitiepunten genoemd: onverwachte verrassingen die ruimte creëren voor doorbraken van alternatieven. De momenten waarop deze kantelpunten optreden en de impact die zij hebben, bepalen de wijze waarop de transitie verloopt.

De weerstand die oude structuren bieden, kunnen individuen zelf weinig beïnvloeden. Ook de zogenaamde kantelpunten laten zich moeilijk voorspellen. Het beste is om de aandacht te vestigen op de ontwikkeling van alternatieven. Dan gaat het om nieuwe organisaties en werkwijzen die de kiemen voor de nieuwe gewenste cultuur vormen. 'Het bestuderen van de effecten van transitiepunten leert ons dat ze alleen transitie versnellen als de voorwaarden daarvoor in plaats zijn gebracht, waaronder een gezamenlijk verhaal over verandering, gevestigde belangen bij verandering, meerdere concrete stappen en acties die al gezet zijn en een collectief perspectief op hoe de crisis verbonden is aan de dominante cultuur.' (Loorbach, 2017, p. 49)

Theorie: Theory of change; transitiekunde; sociale organisatie en pedagogisch sportklimaat om de gerichte cultuurverandering te stimuleren (normatief);

Methode: Embedded research of participatief onderzoek sámen met cultuurdragers (sportkoepels, bonden, sportverenigingen, coaches, sporters) en betrekken bredere expertise groepen (zoals sportpedagogen, sportpsychologen, sociologen, medici (multi-disciplinair)); actiegericht onderzoek, implementatie onderzoek, toegepast onderzoek; multi-level perspectief van belangrijke stakeholders (actoren) in kaart brengen, gebruikmakend van kwalitatieve- (interviews, focusgroepen) en kwantitatieve (vragenlijsten) data verzameling; monitoren; innovatieve dataverzameling vanuit technologische ondersteuning; inrichten van communities of practice; alsook ontwikkel- en implementatieprojecten.

Actoren:

Macro: Beleidsmakers, (inter)nationaal (overheid, sportkoepels en bonden)

Meso: Besturen, coördinatoren, entourage van sportorganisaties (sportverenigingen, commerciële aanbieders, lokale overheid)

Micro: (top)sporters, coaches en trainers, ouders

Wat moet er opgebouwd worden?

➤ Beter benutten van het platform van de topsport

De benutting en zichtbaarheid van de waarden van topsport kunnen beter opgezet en uitgedragen worden. Het betreft het inzetten van topsport als middel om maatschappelijke waarde te beïnvloeden, waarbij mensen geïnspireerd en gemotiveerd raken. Op macroniveau gaat het over de inzet van sportevenementen en het aanbod van sport via de media, op mesoniveau over het gebruik van topsportfaciliteiten en op microniveau over de inzet van topsporters als rolmodel. Vanuit topsport wordt hier ook een kritische reflectie verwacht over de hierboven benoemde maatschappelijke waarden die zij in hun propositie naar voren brengen.

Leidend principe a: Topsport geeft meer dan het neemt en wordt gebruikt bij het realiseren van maatschappelijke doelstellingen!

Leidend principe b: Voor de Nederlandse bevolking en betrokken actoren op micro-, meso- en macroniveau zijn de proposities helder en mensen geven voldoende steun aan de meerwaarde van de waarden van topsport (incl. commerciële topsport). Deze meerwaarde is duidelijk voor politiek, beleid, inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en het topsportsysteem zelf!

Onderzoeksvragen:

- 11) onder welke voorwaarden hebben topsportevenementen maatschappelijke waarde?
- 12) wat is de waarde van topsport (kennis) op een gezonde leefstijl (participatie)?
- 13) welke unieke proposities (coaches/ kennis enz.) en prestaties bezit topsport voor partners en hoe kan je die optimaal inzetten, implementeren en borgen?
- 14) hoe draagt verbreding van het topsportsysteem (meer dan TeamNL) bij aan het vergroten van de maatschappelijke waarden van topsport?
- 15) hoe kunnen topsporters als rolmodellen worden ingezet? Wat kunnen we daarvan verwachten en wat is de echte waarde?

16) Wie moet er op welke niveaus worden bereikt en beïnvloedt om de maatschappelijke waarde van topsport te vergroten.

➤ **Maatschappelijk waarde zichtbaar maken en bereik vergroten**

Topsport, media en marketing zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Wereldwijd investeren mediabedrijven miljarden euro's om mediarechten te krijgen en zijn uitzendingen van topsportwedstrijden onverminderd populair. Op verzoek van de minister voor Langdurige Zorg en Sport - hierna minister voor Sport - heeft de Nederlandse Sportraad (NLsportraad) zich verdiept in de relatie tussen topsport en media. De centrale vraag van de minister was om in een aantal toekomstscenario's te laten zien hoe media van invloed kunnen zijn op de maatschappelijke waarde van topsport. Daarvoor heeft de NLsportraad een analyse gemaakt van de huidige ontwikkelingen en die met hulp van experts en stakeholders in toekomstscenario's verwerkt. Volgens de raad dient deze analyse als basis voor de overheid, sportbranche en mediapartijen om samen te kijken hoe die maatschappelijke waarde verder kan worden vergroot.

Leidend principe b: Voor de Nederlandse bevolking en betrokken actoren op micro-, meso- en macroniveau zijn de proposities helder en geven mensen voldoende steun aan de meerwaarde van de waarden van topsport (incl commerciële topsport). Deze meerwaarde is duidelijk voor politiek, beleid, inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en het topsportsysteem zelf!

Leidend principe c: Topsport en topsportprestaties leveren aantoonbare bijdragen aan kwaliteit van leven, geluk en welzijn!

Onderzoeksvragen:

- 17) Welke organisatievormen en eigen kanalen zijn succesvol om het publiek te bereiken?
- 18) Hoe bereiken we het publiek en achterhalen we de interesse van mensen om impact te halen?
- 19) Wie is eigenaar van de content - van prestaties, wedstrijden en van de sporter - en hoe zorg je dat deze waardevol wordt overgedragen?
- 20) Wat is er nodig om samenwerking met mediapartners en sport(ers)aanbieders te vergroten?

❖ **Onderzoeksmethode**

Binnen dit thema is het van belang om in onderzoek nieuwe inzichten op te doen middels vernieuwende onderzoeksmethoden. We weten immers dat van de inzet van topsport geen traditionele 'trickle-down'-effecten zijn te verwachten. Bovenstaande onderzoeksvragen kunnen dan ook uitsluitend in (quasi-)experimentele setting worden beantwoord, met aandacht voor wat wel en niet werkt. Het staat vast dat experimenten soms ook zullen mislukken. De leeropbrengsten van deze mislukte experimenten zijn minstens zo groot als die van de meer geslaagde experimenten. Net als bij de andere thema's is het belangrijk om onderzoekers te koppelen aan beleidsmakers en sportorganisaties, de communities of practice. Zo wordt kennis onderdeel van het systeem en ontstaat er een gezamenlijke leerambitie.

Werken aan vernieuwing is alleen mogelijk door stapsgewijs te experimenteren, op te schalen, borgen en al doende te leren. Verbinding is belangrijk om te zorgen dat deze vernieuwing in de goede richting verloopt en in het juiste tempo. Als succes- en misluktingsverhalen gedeeld worden, navolging krijgen en gebaseerd zijn op hetzelfde langetermijnperspectief, zijn dit indicatoren dat de transitie in een nieuwe fase is beland.

Theorie: Self-determination theory (SDT); behavioural change; trickle-down effects; (maatschappelijke) kosten-baten analyses, stakeholdertheorie; social branding

Methode: (Quasi-)experimenteel onderzoek en participatief (kwalitatief) onderzoek. Deze gaan in detail in op manieren waarop topsport kan worden ingezet om (leefstijl)verandering te stimuleren. Ook zijn ontwikkel- en implementatieprojecten belangrijk. Voor vragen over de maatschappelijke waarde van evenementen is het ook mogelijk meer economisch gefundeerde methoden in te zetten. Tot slot: multilevel perspectief van belangrijke stakeholders (actoren) in kaart brengen, gebruikmakend van kwalitatieve- (interviews, focusgroepen) en kwantitatieve (vragenlijsten) dataverzameling; monitoren.

Actoren:

Meso: sportorganisaties en specifiekere sportverenigingen, commerciële aanbieders, lokale overheid en evenementorganisatoren, (social)media

Micro: fans, supporters, (top)sporters, coaches en trainers

Waar moeten we mee stoppen?

➤ Legitimatie van topsport

Met het willen beantwoorden van de vraag hoe we maatschappelijke waarde van topsport kunnen aantonen en investeringen kunnen legitimeren. Het legitimatievraagstuk is op zichzelf niet relevant, want topsport is niet weg te denken uit onze samenleving.

Hoofdstuk 4 - Uitvoeringsaspecten

Planning en prioritering

De systeembenadering die we in hoofdstuk 3 hebben geschetst, impliceert dat op verschillende niveaus kennis moet worden vergaard. Middels de hierboven geschetste multilevel-benadering zal op macro-, meso en microniveau worden gewerkt aan een gezamenlijke leeropgave, implementatie en borging. De vragen vanuit de kennisagenda die in het systeem leidend zijn, zijn in hoofdstuk 3 geïntroduceerd. De crew en diverse experts hebben die deels al geprioriteerd.

Op korte termijn is aansluiting van de kennisagenda in dit strategisch plan bij lopende initiatieven en bestaande kennisdeling van belang. Zo kan het systeem verder invulling geven aan en worden gevoed door nieuwe kennisopbouw op bovenstaande thema's. Daar waar het gaat om bestaande kennis van het topsportsysteem, kan aansluiting worden gezocht bij bestaande netwerken die zich bezighouden met kennisontwikkeling in de topsport. Denk hierbij aan het internationale SPLISS-consortium onder coördinatie van de Vrije Universiteit Brussel en aan het consortium dat de topsportcultuur onderzoekt, gecoördineerd door het Kenniscentrum Sport en Bewegen. Maar ook aan het Topsport in Nederland-onderzoeksprogramma onder leiding van het Mulier Instituut en de Universiteit Utrecht. Het is daarnaast juist van belang deze consortia te verrijken met nieuwe kennispartners. Ook is het mogelijk nieuwe consortia op te richten die zich juist bezighouden met transitiekunde (o.a. Erasmus Universiteit), gerichte cultuurverandering (o.a. Universiteit Tilburg) en een positief en veilig sportklimaat (o.a. hogeschool Windesheim, Universiteit van Twente, Esprit). Die kunnen bijdragen aan de gewenste cultuurverandering in de topsport. Het is verstandig dit af te stemmen. Verder kan worden aangesloten op de expertise binnen het Implementatienetwerk Sport & Bewegen (bij opstart gefaciliteerd door ZonMw).

Omdat bij de samenstelling van consortia verschillende actoren uit het systeem zijn of worden betrokken, zijn zij de aangewezen communities die op lange termijn bovenstaande onderzoeksvragen inbedden en de gewenste cultuurverandering nastreven. De kennisvragen in deze consortia veranderen immers gedurende de looptijd van het onderzoeksprogramma. Aansluiting bij nieuw opkomende kennisvragen is daarom cruciaal. Consortia kunnen zich richten op de grotere vraagstukken die over langere tijd worden onderzocht maar ook op de experimentele vraagstukken die op kortere termijn worden onderzocht. Van belang is dat in deze consortia de juiste actoren volgens het zogenaamde multilevel-perspectief zijn betrokken om het vraagstuk te beantwoorden.

Aansluiting bij de praktijk

De betrokkenheid van sportorganisaties en beleidsactoren is dan ook een belangrijke voorwaarde voor het onderzoeksprogramma om op langere termijn succesvol te zijn. We streven tenslotte naar een cultuurverandering voor het gehele systeem. De topsportwereld is in transitie en de maatschappelijke waarde van topsport wordt meer en meer onderdeel van publiek debat. Verschuivende normen in de samenleving vinden steeds vaker hun weg richting de veel autonomere topsportwereld. De beleidsrichtingen die op dit moment gelden in het topsportbeleid - maatschappelijk verantwoord organiseren, meer maatschappelijke waarde topsportprestaties, groter bereik en benutten van de platformfunctie - zijn daarvoor indicatief.

Macro

VWS/NOC*NSF/VSG – uiteenzetting strategisch kader topsport en borgen van wet- en regelgeving, beleid, financiering

Meso

Sportbonden/ sportclubs / commerciële sport / organisatoren evenementen / (social) media. Zij zijn partners in onderzoeksprojecten om de transitie en cultuurverandering in de topsport gezamenlijk vorm te geven

Micro

Atleten / trainers en coaches / fans / supporters / ouders. Zij zijn partners in onderzoeksprojecten om de transitie en cultuurverandering in de topsport gezamenlijk vorm te geven.

Netwerken

Hieronder is een overzicht van netwerken die relevant zijn voor samenwerking en het realiseren van deze strategische kennisagenda. Het overzicht is overigens niet volledig. Daarnaast zijn we op zoek naar andere vakdisciplines en consortia om samen te komen tot nieuwe inzichten.

Naam	Omschrijving/aard	Partners	Onderzoeken
SPLISS	Academisch netwerk dat internationaal vergelijkend onderzoek doet naar (succesvol) topsportbeleid.	Sheffield Hallam University, Vrije Universiteit Brussel, Universiteit Utrecht, Victoria University Melbourne + netwerk van onderzoekers over de gehele wereld	MESSI-onderzoek; Athletes4Society (financiering door Erasmus+)
Topsport in Nederland (TiN)	Beleidsonderzoek naar stand van zaken in topsportwereld, programmering door verschillende beleidspartners en sportorganisaties	Mulier Instituut, Universiteit Utrecht (onderzoekers) + organisaties op macro-, meso- en microniveau.	Meerjarig (monitoring) onderzoek (financiering door Ministerie van VWS)
Onderzoek naar Topsportcultuur	Onderzoek naar klimaat van topsport in verschillende takken van sport	Hogeschool Utrecht, Kenniscentrum Sport en Bewegen, Verinorm, Vrije Universiteit Amsterdam	Huidig onderzoek (financiering door Ministerie van VWS)
Onderzoek naar een positief en veilig (top)sportklimaat	Lectoraat Sportpedagogiek - Praktijk netwerk dat multilevel-onderzoek naar een positief en veilig sportklimaat ondersteunt (Academisch) netwerk Jeugdsportinnovatie Centrum (Windesheim)	Hogeschool Windesheim NOC*NSF, Landstede Graafschap college, Sportbedrijven/gemeenten Arnhem, Utrecht, Rotterdam, Den Haag, Amsterdam, Ede, Zwolle Nederlands Jeugdinstituut (gezamenlijke financiering door deze partners lectoraat)	Huidig onderzoek: BESST (Building European Safe Sport Together) (financiering door EU) GEES (Gold in Education and Elite sport); ICoachKids+ (onderzoek naar Talentomgevingen); Sport Parents
Analyse topsport&media, VWS (door Nlsportraad)	Verdieping relatie topsport en media. Toekomstscenario's van invloed op maatschappelijke waarde topsport	VWS en adviescommissie	Gesprek overheid, sportbranche en mediapartijen
Advies nav KPMG rapportage/ foto 'organisatie en financiering van de sport' (advies, Koen Breedveld) NLsportraad	Strategisch advies over een toekomstbestendige organisatie en financiering van de topsport in NL	topsportbranche	Nader in te vullen (Nlsportraad)
Onderzoeknetwerk maatschappelijke waarde topsport-evenementen 2023-2027	Praktijkgericht onderzoek naar o.a. draagvlak, publiek-private samenwerking, maatschappelijke effecten, brede economische effecten	Onderzoekers van HAN, Haagse Hogeschool, Mulier Instituut en Universiteit Utrecht dienen mei 2023 samen een plan en subsidieaanvraag bij ZonMw in. Een programmaraad met beleid, organisatoren en sport begeleidt het programma.	Uiterlijke startdatum 15 september 2023, eerste publicaties 2024.
Innovatiecentra Sportinnovator	Er zijn ongeveer 20 gecertificeerde Sportinnovator-centra. Soms zijn de centra nauw verbonden aan topsportontwikkeling en soms zijn ze nauw gelieerd aan kennisinstellingen. Er is al veel onderzoek naar prestatieverbetering in topsport. Er liggen kansen om de infrastructuur en kennis over innovatie te benutten om ook de maatschappelijke waarde te vergroten.	Bijv. Sailing Innovation Centre, Innovatielab Thialf, KNVB Campus, Sports Valley, KNLTB, Shimano Experience Center, InnoSportLab de Tongelreep, AISS, SSIG, TU Delft SEG, Jeugdsport Innovatiecentrum.	Jaarlijks vele praktijkgerichte en wetenschappelijke publicaties.
Netwerk/ overleg - 'complexe zorg is topsport'	Initiatief eind 2022 gestart vanuit de zorg waarbij topsport en topsporters als metafoor worden gezien en worden gebruikt om lessen te trekken uit topsport voor het verbeteren van complexe zorg.	Initiatief bij Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland	Nog in verkennende fase, in juni 2023 wordt een derde bijeenkomst georganiseerd.

ESPRIT-onderzoek Erasmus Universiteit	Nieuwe perspectieven op aanhoudende integriteitsproblemen in de sport	Open Science-oplossingen en perspectieven	EUR-scholen en phd-onderzoekers
Implementatienetwerk Sport en Bewegen	Netwerk bestaande uit 16 implementatie-experts. ZonMw faciliteert hen in de periode 2021-2023 zodat ze zichzelf kunnen ontwikkelen en samen een netwerk kunnen opbouwen.	16 medewerkers van hogescholen, universiteiten, Mulier Instituut en KCSB, gefaciliteerd door ZonMw vanuit eerdere onderzoeksprogramma sport en bewegen	31-1-2023 eerste symposium Implementatie Sport & Bewegen Eigen netwerkpagina onder Allesoversport.nl met publicaties Netwerk wordt verzelfstandigd, stichting in oprichting.

Als laatste noemen we hier de instituten, zoals AISS/ VU Amsterdam, SSIG/ RUG Groningen en SEI Delft, die nu betrokken zijn bij specifiek onderzoek naar sport en prestaties. We hebben de laatste jaren zowel nationaal als internationaal enorm veel kennis en inzichten verkregen en in samenwerking met diverse topsport-innovatiecentra een vooruitstrevende positie verworven in de competitieve wereld die topsport is. We willen die positie behouden en adviseren dan ook om deze aanpak en investeringen de komende jaren te continueren naast deze strategische agenda. In afstemming met het Watertorenoverleg, NOC*NSF, Sportinnovator, KCSB en het Lectorenplatform gaan we bepalen hoe inzichten, expertise, inspanningen en ook experimenten aan elkaar verbonden kunnen worden. Zo kunnen we een specifieke bijdrage leveren aan de gezamenlijke ambities.

Duurzaamheid en afbreukrisico's

Het grootste afbreukrisico in de uitvoering van het onderzoeksprogramma rondom dit wicked problem is het afhaken van de betrokken beleidsactoren en/of sportorganisaties. Als zij te weinig worden meegenomen in de leer- en veranderagenda die dit wicked problem met zich meebrengt, zal de gewenste cultuurverandering niet optreden. Het is daarom van groot belang om op voorhand het commitment van deze partijen vast te leggen bij deelname aan consortia en ze mee te nemen in de opgedane kennis. Vooral bij de meer experimentgerichte onderzoeken kan dit van belang zijn omdat experimenten vanzelfsprekend tegenvallende resultaten kunnen hebben. Ook is het mogelijk dat de inzichten rondom het maatschappelijk verantwoord organiseren van topsport vanwege het normatieve en normerende karakter van het onderzoek moeilijk zijn in te passen in de topsportwereld. Normen / voorwaarden die uit de onderzoeken naar boven komen, kunnen immers botsen met heersende normen en waarden in de topsportwereld. Door het benadrukken én het vastleggen van gezamenlijkheid, is de kans op collectieve systeemverandering groter.

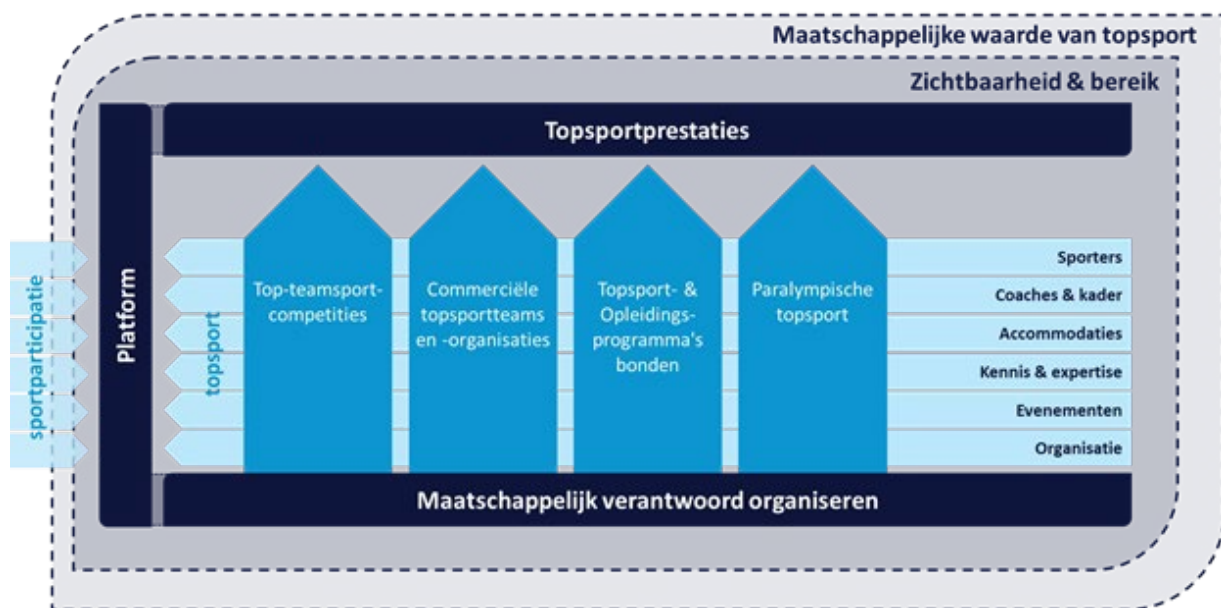
Ook met het inzetten van communities of practice, het werken in living labs en het uitdragen van de gewenste en noodzakelijke cultuurverandering moeten we ervoor zorgen dat er een *collectief besef* ontstaat dat het anders kan en moet om prestaties in de topsport te (blijven) behalen én tegelijkertijd de maatschappelijke waarde van topsport te verhogen. De gekozen koers binnen dit strategisch plan en de veranderde focus op het vergroten van de maatschappelijke waarde van topsport, kan voor de huidige betrokkenen en onderzoekers, die gericht zijn op verbeteren topprestaties mogelijke een teleurstelling zijn en/ of soms een aanpassing vragen. Maar zoals eerder aangegeven, willen we samen optrekken. De basis voor het vergroten van de maatschappelijke waarde van topsport ligt namelijk in de bredere topprestaties die behaald worden.

De huidige crew kent al een goede mix van onderzoekers, ex-topsporters, beleidsactoren en sportorganisaties. Opschaling langs deze lijnen moet mogelijk zijn. Voor betrokken partijen moet echter duidelijk zijn wat de meerwaarde voor hen is om actief deel te nemen.

Hoofdstuk 5 - Realisatie en samenwerking

Samenwerken en samenhang

In de vorige hoofdstukken zijn de kennishiaten en onderzoeksvragen gepresenteerd in relatie tot de zogenoemde leidende principes. Daarnaast is een indicatie gegeven van diverse onderzoeksmethoden die ingezet kunnen worden bij de realisatie van dit strategisch plan. We kunnen constateren dat dit strategisch plan op onderdelen duidelijk aansluit bij het nieuwe strategisch kader topsport (zie figuur 2 strategisch kader topsport). Hiermee leveren we dus een zichtbare bijdrage en sturen we op inzichten die we de komende jaren kunnen benutten. Kortom, we leveren een zichtbare bijdrage aan de oplossingen voor een aantal uitdagingen en veranderingen die geschetst zijn.

Figuur 2 Strategisch kader topsport

Specifiek is aangegeven in hoofdstuk 4 dat we hiervoor moeten aansluiten bij bestaande netwerken dan wel nieuwe consortia moeten stimuleren. Daarnaast is er natuurlijk ook samenhang tussen de zogenoemde 'wicked problems' en synergie met de doorsnijdende thema's van het MOOI-programma. Hieronder geven we een aantal mogelijke dwarsverbanden en een verklaring van de samenhang.

Synergie met de doorsnijdende thema's

Een veilig sportklimaat creëren

Het vergroten van de waarde van topsport gaat middels inzetten op een cultuurverandering hand in hand met het doorsnijdende thema 'een veilig sportklimaat creëren'. Door in te zetten op een systeemaanpak, zijn alle actoren medeverantwoordelijk voor het creëren van positief en veilig (top)sportklimaat. Er is daarbij nog beperkt inzicht in de invloed van topsporters als rolmodellen op (pro)sociaal gedrag van mensen.

Integraal samenwerken en de klant centraal

Om de gewenste cultuurverandering te realiseren, is het noodzakelijk dat diverse organisaties op verschillende niveaus en uit verschillende sectoren met elkaar samenwerken. Ook het betrekken van de topsporters en topsport-talenten zelf is hier essentieel. Vanuit de doelgroep die je wilt bereiken, kun je kijken waar in het systeem - in welke context of sector - de maatschappelijke waarde van topsport kan worden vergroot. Een valkuil kan zijn dat er erg normatief naar de kennisvraagstukken wordt gekeken. Wat systeempartners als gewenste ontwikkeling zien - met bijvoorbeeld elementen van duurzaamheid, gezonde leefstijl en prosociaal gedrag - sluit niet noodzakelijkerwijs aan op de wensen en behoeften van burgers en (top)sporters.

Techniek en data benutten

Ook binnen de topsport wordt steeds meer data verzameld. Het is belangrijk die data goed te analyseren vanuit een meerzijdig perspectief en ook op juiste wijze te vertalen naar de topsportwereld. *De som is meer dan het geheel der delen.* We hebben dan ook experts nodig die het geheel kunnen overzien en het topsportklimaat kritisch kunnen volgen. Daarnaast kan draagbare technologie - zoals apps, armbanden, omgevingssensoren, virtual reality (VR), augmented reality (AR) en ook gamification - worden ingezet om de gewenste verandering te ondersteunen en bereik & beleving te vergroten. Online gemeenschappen en social media kunnen bijdragen aan het vergroten van de waarde van de topsport. Over de werking en de potentie hiervan is echter nog weinig bekend. Ook is beperkt zicht op de rollen van partijen - zoals media- en techbedrijven, sportbonden, overheden en publieke media - en hoe zij techniek en data kunnen benutten om de waarde van topsport te vergroten.

Synergie met andere wicked problems

Kinderen en jongeren bewegen minder en hun motoriek gaat achteruit

Alle atleten die de top (willen) behalen zijn jong begonnen. Om de waarde van topsport te vergroten, is het dus ook belangrijk vele jonge sporters naar de top te leiden. Dit sluit direct aan bij het wicked problem: 'Kinderen en jongeren bewegen minder en hun motoriek gaat achteruit'. We moeten zorgen dat kinderen en jongeren in alle contexten - kinderopvang, buurten, school, sport en dus ook in topsport- en talentomgevingen - zich kwantitatief en kwalitatief goed kunnen ontwikkelen in hun beweegvaardigheden. Plezier is daarbij een belangrijke sleutel. De aandacht moet dan ook gaan naar een veilig pedagogisch sport- en beweegklimaat en het leggen van een brede motorische basis. Kinderen en jongeren krijgen zo mogelijkheden om zich verder sportspecifiek te ontwikkelen en/of makkelijk te kunnen switchen tussen sporten. Een cultuurverandering in de topsport zal naar verwachting ook doorwerken naar een algehele cultuurverandering in de georganiseerde sport.

De sportinfrastructuur wordt te weinig gebruikt

We hebben in Nederland een unieke sportinfrastructuur met fantastische accommodaties en sportfaciliteiten. Deze faciliteiten worden nog steeds vooral in de avonduren en in de weekenden benut, wat leidt tot een beperkte bezettingsgraad. Voor de topsportinfrastructuur geldt soms het omgekeerde. Daar is te weinig ruimte beschikbaar voor de juiste trainingen. Met een gecombineerde aanpak is het mogelijk meer integraal naar het probleem van de (top)sportinfrastructuur te kijken, waardoor de topsport ook nog eens dichterbij de burger komt.

Bewoners in aandachtswijken sporten minder

Er is een grote kloof qua sport- en beweegdeelname van mensen met hogere opleidingen en inkomens ten opzichte van mensen met lagere opleidingen en inkomens. In aandachtswijken concentreert zich deze problematiek. Veel mensen in deze wijken zijn wel sportfan en identificeren zich met sport en topsporters. Er is nog beperkt inzicht wat betreft de invloed van rolmodellen op het leven van mensen. Er zijn wel allerlei initiatieven van bijvoorbeeld Betaald Voetbal Organisaties (BVO's) en de foundations van oud-topsporters zoals Crujff, Van de Goor, Van Bronckhorst, Krajicek en Van der Sar, waarbij topsport wordt benut om waardevol te zijn voor kwetsbare groepen mensen vaak wonend in aandachtswijken en/of met gezondheidsproblemen. Soms richten initiatieven zich op gezondheid en sportgedrag, maar vaak gaat het in belangrijke mate om sociale participatie en het bijdragen aan geluk en welbevinden.

Realisatie en begroting

In de onderstaande figuur 3: schematische weergave onderzoek- en innovatieagenda Topsport (TS) in samenspraak met de betrokken programmamanager, Jarno Hilhorst van ZonMw. Een overzicht van de middelen die nodig zijn om invulling te geven aan de kennisvragen zoals in dit document zijn geformuleerd. Hiervoor is gebruik gemaakt van het advies van sportsubsidie.nl, zie bijlage C.

Figuur 3 Matrix: schematische weergave onderzoek- en innovatieagenda TS

	Kennisvraagstukken	Waarden	Niveau	Type onderzoek /innovatie	Bestaand	Benodigd budget	Looptijd
i.	1 Onder welke omstandigheden ontstaan inspirerende en verbindende effecten? 2 Waarom en waartoe kan topsport inspireren? 3 Waar zit de meeste kans op impact door topsport? 12 wat is de waarde van topsport op een gezonde leefstijl (participatie)? 13 Welke unieke proposities en prestaties bezit topsport? 15 Hoe kunnen topsporters als rolmodellen worden ingezet? Wat is de waarde? 16 Wie willen we bereiken, beïnvloeden? 17 Welke organisatievormen zijn succesvol om publiek te bereiken?	Inspiratie Beleving Verbinding Sociaal-cultureel Financieel	Micro Meso Marco Meso Micro/Meso Meso	Verdiepend waarden-onderzoek Living labs, experimenten Multidisciplinaire consortia Academische werkplaats Theory of change/ action Sociologische Governance Kennisimplementatie	SPLISS Europees ESPRIT centrum Evenementen onderzoek	1.000.000	2024-2026
ii	4 Wat zijn 'lived experiences' van de bevolking? 18 Hoe bereiken we het publiek (interesse)?	Inspiratie Beleving Verbinding Sociaal-cultureel	Micro Macro	Bevolkingsonderzoek	Vervolg op MESSI en onderzoek sportvolgers	100.000	2024-2025
iii	5 Onder welke voorwaarden kunnen jonge sporters zich optimaal ontplooien? (dual)	Ontplooiing	Micro Meso Macro	Verdiepende studies Living labs Kennisimplementatie		200.000	2024-2025
iv	6 Is er een cultuurverandering nodig?	Ontplooiing Inspiratie Verbinding	Meso Macro	Verdiepend waarden-onderzoek	Topsport-cultuur	400.000	2024-2026

	7 Hoe vormen en benutten we een prestatiecultuur die bijdraagt aan geluk en welzijn? 9 Wat zijn de maatschappelijke (sociale)kosten van de topsportprestaties?	Sociaal-cultureel		Theory of change/ action Sociologisch	onderzoek (KCS)		
v	8 Hoe vergroten we de waarde van nieuwe topsport (Esports, urban, commercieel)?	Inspiratie	Micro Meso	Verkennde studies, seed-money Living labs, experimenten		250.000	2025-2026
vi	10 Hoe hangt topsportprestatie samen met de financiering en ondersteuning van bonden? 14 Hoe verbreden topsportsysteem?	Financieel	Meso Marco	Toetsend onderzoek Analyses/verkennd	Financiering/ organisatie topsport (NLsportraad) Team NL Sportinnovator	200.000	2025-2026
vii	11 Onder welke voorwaarden hebben topsportevenementen maatschappelijke waarde?	Inspiratie Beleving Verbinding Sociaal-cultureel Financieel	Meso Macro Micro	Verdiepend waardenonderzoek Multidisciplinaire consortia Sociologische Governance	Onderzoeksnetwerk topsport-evenementen	1.280.000 + 300.000* calls SIA x Innofest x Sportinnovator	[2023-2027] [2023-2026]
viii	19 Wie is de eigenaar van de (media)content en van de content van de sporter? 20 Wat is er nodig om samenwerking met media en sportaanbieders te vergroten?	Inspiratie Beleving Verbinding Sociaal-cultureel Financieel	Meso	Verdiepend waardenonderzoek Seed-money Internationale analyses Governance	Analyse topsport en media	500.000	2024-2026

* deze bedragen zijn reeds beschikbaar vanuit separaat ZonMw programma Onderzoeksnetwerk topsportevenementen.

Stand van zaken en vervolgstappen

Stand van zaken

Het strategisch onderzoek- en innovatieplan van WP4 is inmiddels beoordeeld door de MOOI-adviesraad en met een algemene waardering goed en enthousiast ontvangen. De adviesraad vindt het heel goed dat dit wicked problem een hele andere invalshoek heeft gekozen en dat waarschijnlijk andere mensen en organisaties een belangrijke rol gaan spelen. Maar voor een optimale impact is het essentieel om belangrijke actoren in de topsport aangehaakt te houden. De adviesraad ziet het als een uitdaging voor dit wicked problem om de huidige actoren in de topsport en sportonderzoekers dan ook betrokken, aangesloten en gecommiteerd te houden. Dit omdat zij vaak nog (willen) focussen op sportprestaties en vinden dat die prestaties voorwaardelijk zijn voor een maatschappelijke waarde. Het advies geeft verder een toelichting op een aantal onderdelen die gebruikt kunnen worden om het strategisch plan aan te scherpen, zoals: prioriteren onderzoek en aangeven benodigde expertise per kennisvraag; bredere link leggen naar bestaand structureel onderzoek op het gebied van sport en presteren gekoppeld aan maatschappelijke waarde, alsook naar technologie en innovatie; beter uitwerken en beschrijven van financieringsbronnen. Deze adviezen worden gebruikt om te focussen, richting te geven en de vervolgstappen te formuleren. In deze paragraaf is het resultaat opgenomen van deze adviezen en van de gesprekken met kwartiermakers en programmamanagers. Hieronder een overzicht van de belangrijkste adviezen van de MOOI-adviesraad:

- Geef aan met welke concrete kennisvragen uit de kennisagenda je zou willen starten. De adviesraad heeft in haar advies reeds een voorstel voor focus gedaan.
- Graag een reflectie van de crew daarop en onderbouwing als de crew andere keuzes voorstelt.
- Geef daarbij aan welke partijen / expertise daarvoor nodig zijn/is. Benoem welke unusual suspects betrokken zouden moeten of kunnen worden.
- Geef aan welke concrete innovatieve experimenten nodig zijn en wat die experimenten dan zo innovatief maakt.
- Geef aan welke cross-over je ziet met andere wicked problems. Benoem twee concrete activiteiten waarin synergie te vinden is met een of meerdere andere wicked problems. En hoe je dat in een onderzoeks- of innovatievraag tot uiting kan laten komen.

Vervolgstappen

Tijdens de toelichting van het strategisch plan heeft de kwartiermaker aangegeven dat er een aantal stappen nodig is om dit strategisch plan op een kwalitatief hoogwaardige manier te kunnen uitrollen. Cruciaal hierbinnen is de zogenoemde verkenningsfase. De crew WP4 stelt voor om bepaalde deskundigen een opdracht te geven om de diverse benodigde consortia samen te stellen. Op basis van deze notitie en het strategisch plan moeten deze deskundigen een voorlopig onderzoeks- en innovatieprogramma opstellen, concreet met de juiste partners en op hoofdlijnen. Pas dan kunnen we het ZonMw matchmakings-event van 7 september 2023 benutten (denk aan Sandpit als werkvorm/ interventie). Natuurlijk moeten dan de contouren helder zijn en de financiële randvoorwaarden zijn geregeld. Het voorstel is dan ook om de verdiepende onderzoeken, zoals de MOOI-adviesraad heeft voorgesteld, *niet* in brede calls uit te zetten. Het gaat dan om *“in eerste instantie te focussen op 1. het voorgestelde verdiepende onderzoek naar omstandigheden (waar topsport inspiratiewaarde levert), 2. naar het cultuuronderzoek (veilige talentontwikkeling)”* en 3 naar het vergroten van de zichtbaarheid en bereik (*“wat is er nodig om samenwerking tussen media en sportaanbieders te vergroten”* (eigenaar content). De voorgestelde aanpak voor concrete innovatieve experimenten kan wel meelopen in de open calls. Deze aanpak verdient aanbeveling om de samenwerking en afstemming aan de voorkant direct in te regelen en tijd te winnen. Dan kunnen we al in 2023 starten.

BIJLAGEN

- A Kenns- en innovatiescan WP4
- B Rubriceren input crew WP4
- C Financiering MOOI in Beweging

De maatschappelijke waarde van topsport is onvoldoende aantoonbaar

Kennis- en innovatiescan WP4

Lisanne Balk
Sanne Veldman

Inhoudsopgave

1.1 Het wicked problem	4
1.2 Kerncijfers	7
1.3 Onderzoek - Overzicht per type maatschappelijke waarde	10
1.4 Innovaties en projecten binnen de topsport	14
1.5 Beleidsontwikkelingen en kansrijke oplossingsrichtingen	15
1.6 Concluderend	20
Referenties	21
1.8 Bijlage 1.	23

Naast deze kennis- en innovatiescan zijn er nog vijf andere opgesteld. Ben je geïnteresseerd in de andere kennis- en innovatiescans, klik dan op de betreffende link.

- [Kennis- en Innovatiescan WP1 Samenvatting WP1](#)
- [Kennis- en Innovatiescan WP2 Samenvatting WP2](#)
- [Kennis- en Innovatiescan WP3 Samenvatting WP3](#)
- [Kennis- en Innovatiescan WP4 Samenvatting WP4](#)
- [Kennis- en Innovatiescan WP5 Samenvatting WP5](#)
- [Kennis- en Innovatiescan WP6 Samenvatting WP6](#)

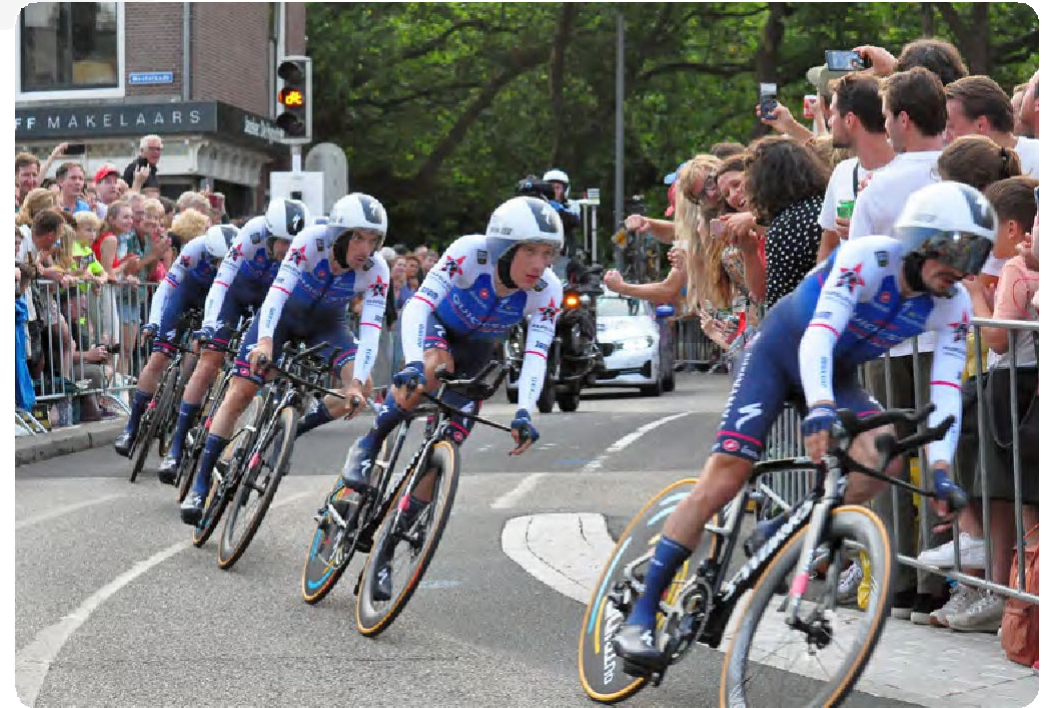

Leeswijzer

Deze kennis- en innovatiescan gaat over het wicked problem 'de maatschappelijke waarde van topsport is onvoldoende aantoonbaar'. Het doel is om inzicht te geven in de bestaande kennis over dit onderwerp en daarmee ook te beschrijven waar de kennishiaten (nog) zitten. De resultaten van deze scan vormen een startpunt voor de crew die met dit onderwerp aan de slag gaat. Voor deze scan hebben we een literatuurstudie uitgevoerd en gesproken met elf experts (zie bijlage 1).

In paragraaf 1.1 beschrijven we het wicked problem en scherpen we het aan. In paragraaf 1.2 beschrijven we de belangrijkste kerncijfers, gevolgd door een overzicht van bestaande literatuur en bestaand onderzoek (paragraaf 1.3). In paragraaf 1.4 gaan we kort in op verschillende innovaties binnen de topsport en de relatie met maatschappelijke waarde. In paragraaf 1.5 gaan we in op kansrijke oplossingsrichtingen die zijn gekoppeld aan de doelstellingen binnen het huidige topsportbeleid. We ronden de scan af met een korte conclusie (paragraaf 1.6).

1.1 Het wicked problem

Maatschappelijke waarde aantonen of vergroten?

ZonMw beschrijft het wicked problem over topsport als 'de maatschappelijke waarde van topsport is onvoldoende aantoonbaar'. Uit de gesprekken met experts en bijeenkomsten van de crew kwam naar voren dat deze beschrijving van het wicked problem niet volledig de lading dekt. De beschrijving impliceert dat topsport maatschappelijke waarde heeft, maar dat we dit niet voldoende kunnen aantonen. De minister van Langdurige Zorg en Sport heeft in een kamerbrief over topsportbeleid aangegeven dat ze de maatschappelijke waarde van topsport wil *vergroten*. Daarnaast staat in het nieuwe sportakkoord de ambitie beschreven om *de maatschappelijke waarde van topsport zo groot mogelijk te maken*.¹

Vanuit de crew en de experts kwam naar voren dat de uitdaging en de aard van het wicked problem lijken te zitten in de manier waarop we de maatschappelijke waarde van topsport kunnen vergroten. Actoren binnen de topsport(wereld) zijn logischerwijs gericht op het behalen van prestaties. Omdat zij relatief autonoom kunnen functioneren, hebben ze hebben mogelijk minder belang bij inzet op maatschappelijke waarde. De samenleving is echter in toenemende mate kritisch op wat er gebeurt in de topsportwereld en op uitgaven aan topsport. Hierdoor ontstaat bij beleidsactoren

(zoals het ministerie van VWS) de behoefte om de maatschappelijke waarde van topsport te vergroten. Dit kan enerzijds door positieve aspecten te vergroten (beter topsportklimaat, atleten betrekken bij de platformfunctie) en anderzijds door negatieve elementen te verkleinen (doping, mentaal en fysiek welzijn, matchfixing, etc.).

Hoewel het kunnen meten van maatschappelijke waarde belangrijk is om te zien of investeringen bijdragen aan het vergroten van die maatschappelijke waarde, is het geen doel op zich. In lijn met de internationale literatuur moet de focus uitgaan naar de ambitie om de maatschappelijke waarde te vergroten, in plaats van naar het aantonen daarvan enkel om het

bestaan van topsport te legitimeren (De Boscher et al., 2021).

Naast de vraag over het aantonen of vergroten van maatschappelijke waarde bestond er onduidelijkheid over de definitie van topsport. Wanneer we het hebben over topsport, volgen we daarin de definitie van de NLsportraad volgen, die topsport als volgt omschrijft:

'De NLsportraad spreekt van topsport als deelname aan hoofdtoernooien en topcompetities mogelijk is op het hoogste niveau in internationaal verband.[...] In veel gevallen is er sprake van een professionele topsportomgeving waarbij de sportbeoefening de hoofdbezigheid is van de topsporter.' (KPMG, 2023)

Met deze definitie zien ze topsport dus breder gezien dan de focussporten van NOC*NSF. Ook de sporten die geen financiële ondersteuning ontvangen en actief zijn op het hoogste niveau, de commerciële topsport en de paralympische topsport buiten teamNL vallen hier onder de noemer topsport.

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/12/14/hoofdlijnen-sportakkoord-ii>

Omschrijving – maatschappelijke waarde of waarden?

Om de maatschappelijke waarde van topsport te vergroten moet duidelijk zijn wat maatschappelijke waarde precies is en hoe dit is te meten of inzichtelijk te maken. Een belangrijk probleem hierbij is dat bij de term maatschappelijke waarde van topsport een eenduidige definitie ontbreekt. In gesprekken met experts uit de (top)sport worden begrippen als maatschappelijke waarde, maatschappelijke waardering of maatschappelijke impact door elkaar gebruikt met daarbij verschillende interpretaties.

Allereerst is het belangrijk om onderscheid te maken tussen maatschappelijke waarde en maatschappelijke impact. In een rapportage over de maatschappelijke waarde van topsport stellen More2Win en NOC*NSF dat maatschappelijke waarde de betekenis is die de maatschappij aan topsport geeft en dat deze kan worden gezien als een momentopname. Maatschappelijke impact beschrijven ze als een maatschappelijke verandering die door topsport wordt bereikt (NOC*NSF & More2Win, 2021).

Dit onderscheid is belangrijk, maar mist nog wel een eenduidige definitie van maatschappelijke waarde. Dit komt doordat maatschappelijke waarde een paraplu-begrip is voor de verschillende maatschappelijke waarden die topsport kan hebben en die onder het begrip 'maatschappelijke waarde' zijn te plaatsen. In 2012 hebben Van Bottenburg et al. (2012)

een literatuuronderzoek gedaan naar de maatschappelijke betekenis van topsport. Zij beschrijven dit overkoepelende begrip als de maatschappelijke betekenis van sport, die verschillende waarden bevat. Ze onderscheiden hier verschillende waarden: de ontplooiingswaarde, inspiratiewaarde, identificatiewaarde en economische waarde van topsport.

Recenter onderzoek naar de maatschappelijke waarde van topsport ('*societal impact*' of '*societal benefits*' of elite sports) heeft geleid tot de ontwikkeling van het MESSI-model (zie ook paragraaf 1.2). De Rycke en collega's hebben literatuuronderzoek gedaan en kwamen

uiteindelijk op tien categorieën van potentiële *societal impacts of elite sports*, wat zich het best laat vertalen door maatschappelijke waardering van topsport (De Rycke & De Bosscher, 2019). Deze categorieën van maatschappelijke waardering kunnen zowel positief als negatief zijn en worden ondergebracht onder de publieke waarden *verbinden, inspireren, ontplooiën, identificeren, sociale en economische waarde*. Deze indeling laat overlap zien met die van Van Bottenburg (, met een aanvulling van sociale en verbindende waarde (Van Bottenburg et al., 2012).

Weer een andere indeling gebruiken onderzoekers van Rebel en het Mulier Instituut bij een verkenning van de maatschappelijke waarde van (top)sportevenementen. Zij benoemen naast de economische, inspirerende (door hen psychologische waarde genoemd) en sociaal-culturele waarde de beleidsmatige en

fysieke waarde. Deze laatste twee categorieën hangen sterk samen met de opbrengsten van de organisatie van evenementen en nemen we daarom in de huidige definitie niet als aparte waarden mee.

Focus op zes maatschappelijke waarden van topsport

Alles samengenomen is maatschappelijke waarde dus te zien als een overkoepelende term voor verschillende maatschappelijke waarden van topsport. Zoals eerder beschreven zijn er verschillende waarden en verschillende

manieren om deze in te delen. We hebben deze kennis samengevoegd en stellen voor om uit te gaan van zes maatschappelijke waarden: de ontplooiingswaarde, inspiratiewaarde, belevingswaarde, verbindende waarde, economische waarde en sociaal-culturele waarde (zie figuur 1). Deze waarden zijn van betekenis voor de maatschappij omdat zij (positieve of negatieve) invloeden en effecten kunnen hebben op de samenleving. Bij het overzicht van de huidige kennis op het gebied van maatschappelijke waarde van topsport houden we deze onderverdeling aan.

Figuur 1. Omschrijving van maatschappelijke waarde van topsport

Verschillende perspectieven en doelgroepen maken het 'wicked'

De verschillende maatschappelijke waarden van topsport zoals beschreven in figuur 1 kunnen zowel positief als negatief zijn. Zo kan de verbindende waarde van topsport bijdragen aan het gevoel van saamhorigheid en het gevoel ergens bij te horen. Wanneer dit doorslaat, kan rivaliteit ontstaan, die kan uitmonden in onderlinge strijd tussen supporters. Sociaal-culturele waarde van topsport kan bijdragen aan inclusie wanneer iedereen een eerlijke kans heeft om mee te strijden voor medailles, maar kan negatief uitpakken wanneer bepaalde groepen worden uitgesloten of slachtoffer worden van discriminatie.

Uiteraard hangt of een waarde positief of negatief is ook sterk af van de doelgroep, en die is bij topsport divers. Denk hierbij aan topsporters zelf, supporters/fans en coaches, maar ook evenementenorganisatoren, bonden, ouders, media, sponsors en lokale inwoners. De uitkomst van een bepaald onderdeel van topsport kan voor de ene doelgroep een positieve waarde hebben en voor de andere doelgroep een negatieve waarde. Zo kan een supporter geïnspireerd raken door een topsporter als rolmodel te zien, terwijl dit voor de topsporter zelf juist een (te) grote druk met zich mee kan brengen.

Tot slot hangt de betekenis van de maatschappelijke waarden af van het perspectief van waaruit je kijkt. De mogelijk waarde, en de

manier waarop je daarop kunt of wilt aansturen, verschilt mogelijk wanneer je kijkt naar de waarde op macroniveau (collectief, waarde voor 'de maatschappij' of alle Nederlanders), mesoniveau (bijvoorbeeld voor specifieke organisaties of een gemeente) of microniveau (het individu, bijvoorbeeld een sporter, coach of fan). Wanneer we in onderzoek of beleid inzetten op specifieke maatschappelijke waarden, is het belangrijk dat duidelijk is vanuit welk perspectief we deze waarde bekijken.

Bovengenoemde verschillen tussen doelgroepen en de perspectieven waaruit wordt gekeken, dragen eraan bij dat het probleem van het vergroten van de maatschappelijke waarde van topsport zo 'wicked' is.

De maatschappelijke waarde hangt af van het perspectief, dát maakt het probleem zo wicked (expert)

12 Kerncijfers

In deze paragraaf beschrijven we kerncijfers over de maatschappelijke waardering van de Nederlandse topsport in het algemeen. Deze data geven een beeld van hoe de maatschappelijke waardering van de Nederlandse topsport ervoor staat. In paragraaf 1.3 beschrijven we verschillende onderzoeken die zijn gedaan op het gebied van de individuele maatschappelijke waarden (ontplooiingswaarde, inspiratiewaarde, belevingswaarde, verbindende waarde, economische waarde en de sociaal-culturele waarde) en hoe de topsport daarmee samenhangt.

Sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw is het belang dat overheden over de hele wereld hechten aan topsportsucces toegenomen (Van der Poel et al., 2018). Steeds meer landen zijn betrokken geraakt bij de mondiale 'medailwedloop'. Deze betrokkenheid gaat samen met een toename in financiële ondersteuning (ook wel *global sporting arms race* genoemd (De Bosscher, 2008)), met als gevolg dat deze uitgaven steeds vaker moesten worden verantwoord. Vaak werd dan verwezen naar het 'trickle-down'-effect, waarbij alle opbrengsten vanuit de topsport doorvloeien naar de maatschappij. Deze aanname werd in de afgelopen jaren steeds vaker bekritiseerd en in twijfel getrokken (De Bosscher et al., 2021).

In 2019 hebben De Rycke en De Bosscher daarom een uitgebreid literatuuronderzoek

gedaan naar de onderbouwing van verschillende (potentiële) positieve en negatieve maatschappelijke opbrengsten van topsport (De Rycke & De Bosscher, 2019). Op basis van deze resultaten hebben zij het model 'Mapping Elite Sports' potential Societal Impact' (MESSI) ontwikkeld. Dit model bestaat uit 79 positieve en negatieve maatschappelijke opbrengsten van topsport, ingedeeld in tien categorieën:

1. sociale gelijkheid & inclusie;
2. gezamenlijke trots & identiteit;
3. goede manieren & sportiviteit;
4. goed gevoel & belevenissen;
5. supporteren & media;
6. internationale uitstraling & macht;
7. levenskwaliteit & vaardigheden van topsporters;
8. sportparticipatie & inspiratie;
9. economische ontwikkeling & partnerschappen;
10. lokale consumptie & ontwikkeling.

Op basis van deze categorieën hebben ze een vragenlijst ontwikkeld waarmee we de maatschappelijke waardering van topsport onder de bevolking kunnen meten (De Rycke et al., 2019).

De Universiteit Utrecht en het Mulier Instituut hebben in 2020 (0-meting) en 2021 (1-meting) een onderzoek volgens het MESSI-model uitgevoerd onder de Nederlandse bevolking (Van der Roest et al., 2020, 2022). Het doel van

dit onderzoek was om inzicht te krijgen in de maatschappelijke waardering van topsport onder Nederlanders. Daarnaast hebben de onderzoekers gekeken of (kijken naar) grote topsport-evenementen invloed heeft op die waardering. De vragenlijst op basis van het MESSI-model is ontwikkeld in België en bestaat oorspronkelijk uit 73 stellingen. Voor het gebruik van de vragenlijst in Nederland hebben de onder-

zoekers een aantal stellingen aangepast (zo vervingen ze de stelling 'topsport draagt bij aan een gezonde portie chauvinisme' vervangen door 'topsport draagt bij aan het oranjegevoel') of weggelaten. Respondenten (n=1.507 in 2020 en n=1.644 in 2021) kregen uiteindelijk 64 stellingen voorgelegd die ze op een zevenpuntsschaal positief, neutraal, of negatief konden waarderen.

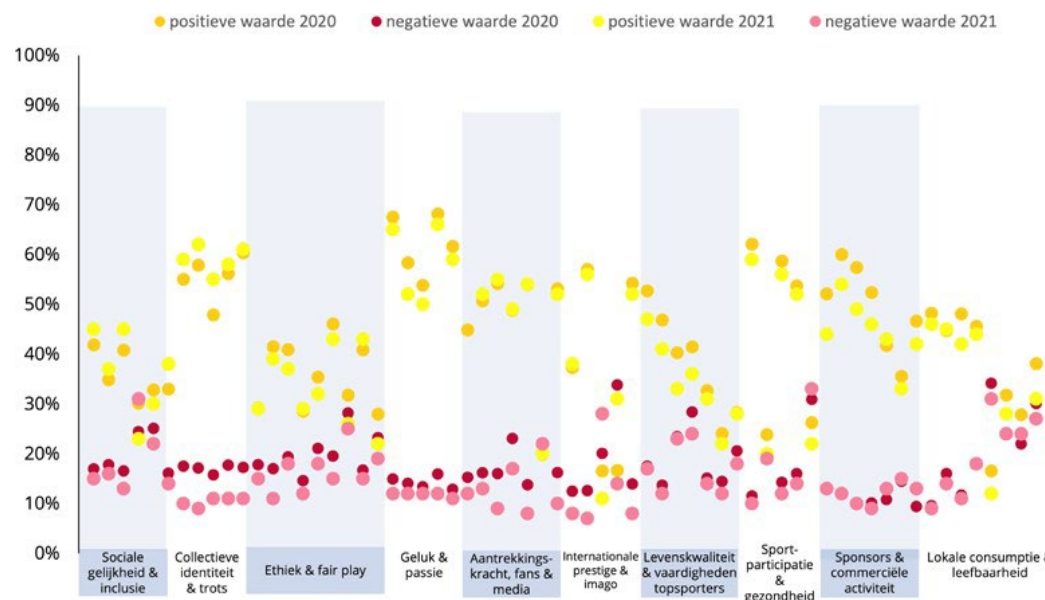
Bij nagenoeg alle 64 stellingen oversteeg de positieve waarde van topsport de negatieve waarde. Dit is met name duidelijk zichtbaar bij de clusters 'collectieve identiteit & trots', 'geluk & passie', 'aantrekkingskracht, fans & media', 'internationale prestige & imago' en 'sponsoring & commerciële activiteit' (figuur 2). Dit zijn de clusters die worden geassocieerd met 'feelgood'-factoren, nationale trots en de commerciële waarde van topsport. Bij de clusters 'sociale gelijkheid & inclusie', 'ethiek &

fair play' en 'lokale consumptie & leefbaarheid' liggen de positieve (geel) en negatieve attitudes (rood) dicht bij elkaar. Dit overlapt met de onderwerpen waar de laatste jaren relatief veel media-aandacht voor is (o.a. rondom topsportcultuur, mensenrechten en discriminatie). Toch is ook op deze clusters het aandeel Nederlanders dat een positieve maatschappelijke waarde van topsport ziet hoger dan het aandeel dat een negatieve maatschappelijke waarde van topsport ziet.

Positieve en negatieve maatschappelijke waarden
In tabel 1 zijn de meest genoemde positieve en negatieve maatschappelijke opbrengsten van topsport te zien. Ongeveer twee derde van de respondenten benoemt passie/enthousiasme, plezier/blijdschap, trots en oranjegevoel als positieve opbrengsten. Ook verbondenheid en saamhorigheid noemen ze vaak als positieve opbrengsten. De negatieve opbrengsten zitten onder andere op het gebied van duurzaamheid.

De impact op het milieu en de (jarenlange) investeringen in de topsport vindt niet iedereen aanvaardbaar. Daarnaast is bijna een derde van de respondenten van mening dat topsport de verschillen tussen arm en rijk vergroot en vindt een op de vier dat topsport agressie/geweld bevordert.

Figuur 2. Waardering op 64 MESSI-stellingen door de Nederlandse bevolking

Tabel 1 Meest genoemde positieve (groen) en negatieve (oranje) maatschappelijke opbrengsten van topsport

Topsport...	Topsport...
zorgt voor passie/enthousiasme (66%)	creëert werkgelegenheid die tijdelijk is (45%)
zorgt voor plezier/blijdschap (65%)	zet mensen aan een onrealistisch lichaamsbeeld te ontwikkelen (33%)
maakt dat mensen zich trots voelen op hun land (62%)	heeft een negatieve/schadelijke impact op het milieu (31%)
draagt bij aan het oranjegevoel (61%)	vergroot de verschillen tussen arme en rijke mensen (31%)
brengt een gevoel van nationale identiteit en verbondenheid teweeg (59%)	doet de populariteit van politici afnemen (28%)
zorgt voor een gevoel van succes (59%)	bevordert agressie/geweld (25%)
brengt topsporters en teams voort waar mensen zich graag mee verbonden voelen (59%)	bezorgt topsporters ernstige schade aan hun gezondheid (bv. door blessures/overbelasting) (24%)
zorgt voor meer saamhorigheid (58%)	leidt tot (jarenlange) investeringen die onverantwoord hoog zijn (24%)
toont sportprestaties die aanmoedigen om zelf te sporten (56%)	legt een druk op topsporters die onverantwoord hoog is (23%)
versterkt internationale erkenning en prestige van het land (56%)	verlaagt de algemene kennis van wat sport is (22%)

Bron: Van der Roest et al., 2022.

Bron: Van der Roest et al., 2022.

Internationale vergelijking

De maatschappelijke waarde van topsport is een uitkomstmaat van een internationaal-vergelijkend onderzoek naar de relatie tussen topsportbeleid en topsportsucces: Sport Policy factors Leading to International Sporting Success (SPLISS). Dit SPLISS-onderzoek loopt sinds 2003 en richt zich op een analyse van de relatie tussen input (topsportinvesteringen), throughput (beleidsmaatregelen) en output (topsportsuccessen) (De Bosscher et al., 2011). De maatschappelijke legitimatie voor het streven naar topsportsucces is uiteindelijk de outcome, de maatschappelijke opbrengsten.

Een project dat voortkomt uit het SPLISS-netwerk is het Athletes4society-project. Dit internationale project is gericht op het ondersteunen van sportorganisaties bij het opzetten van beleid om de impact van topsporters als rolmodel te vergroten.² Een onderdeel van dit project is een onderzoek naar maatschappelijke waardering van topsport onder de bevolking. Ze hebben via het MESSI-model 10.400 mensen bevroegd uit zeven verschillende landen, waaronder Nederland. Uit dit Europese onderzoek blijkt dat bijna drie kwart van de mensen aangeeft dat topsportprestaties hen trots (71%) en blij (72%) maken (De Bosscher et al., 2021).

Wanneer we de Europese landen vergelijken, zien we vooral verschillen op de thema's sociale gelijkheid & inclusie en gezamenlijke trots & identiteit (met voor beide een relatief negatief beeld in Frankrijk en een positief beeld

in Portugal). Bij alle thema's was Nederland niet opvallend positief of negatief ten opzichte van andere landen. Over het algemeen is de 'willingness-to-pay' redelijk hoog. Gemiddeld geeft 69 procent van de deelnemers aan meer geld te willen investeren in topsport als andere landen dat ook doen. Nederland scoort daarbij iets onder het gemiddelde (63%); Portugal en Polen scoren het hoogst (86% en 85%).

² <https://www.athletes4society.eu/>

1.3 Onderzoek - Overzicht per type maatschappelijke waarde

Veel onderzoek naar de maatschappelijke waarde van topsport is gedaan in de afgelopen tien jaar. Lange tijd was er geen bewijs voor de maatschappelijke waarde van topsport nodig om publieke investeringen te legitimeren. Onderzoek was destijds gericht op prestatieverbetering en de toegevoegde waarde van topsport werd als een gegeven gezien (Smismans et al., 2022). De afgelopen jaren zijn er steeds meer studies die aantonen dat topsport niet automatisch leidt tot een positieve maatschappelijke impact (De Rycke et al., 2019). Hierdoor neemt de aandacht voor de (potentiële) maatschappelijke waarde van topsport toe (De Rycke & Bosscher, 2019) en is er behoefte ontstaan om topsport te legitimeren als maatschappelijk waardevol.

De maatschappelijke waarde van topsport is in een aantal (inter)nationale onderzoeken onderzocht. Per type maatschappelijke waarde geven we een beknopt overzicht van wat er wel en niet bekend is. Dit is geen volledig literatuuroverzicht, maar laat in grote lijnen de stand van zaken zien.

Ontplooingswaarde

De ontplooingswaarde gaat over de ontwikkeling die topsporters doormaken op sportief, maatschappelijk (bijvoorbeeld school en werk)

De bevindingen over de invloed van topsport op schoolprestaties geven een gemengd beeld (Van Bottenburg et al., 2012). Enerzijds komt de complexiteit van het combineren van topsport met een schoolloopbaan uit onderzoek naar voren, waarbij het onduidelijk is of specifieke talent- en topsportscholen positieve of negatieve bijdragen hebben. Anderzijds wordt benoemd hoe topsport en studieprestaties elkaar kunnen versterken door een overlap in benodigde vaardigheden voor beide carrières. Onderzoek laat zien dat jonge talenten vaak betere schoolresultaten halen dan scholieren die niet aan sport doen (Storm & Eske, 2021) en dat een duale carrière, waarbij topsport wordt gecombineerd met studie of werk, positieve effecten heeft op de sportprestaties (Aquilina, 2016). Onder Nederlandse topsporters geeft iets meer dan de helft (56%) aan topsport goed te kunnen combineren met onderwijs.³

De overgang vanuit topsport naar een vervolgloopbaan lijkt over het algemeen goed te verlopen, al komt een klein deel van sporters in een 'zwart gat' terecht, waardoor voor sommigen deze overgang (tijdelijk) gepaard gaat met depressie of middelengebruik. Ook heeft de

reden voor het beëindigen van een topsportloopbaan invloed. Een zelfgekozen overgang en persoonlijk gebied (bijvoorbeeld

Uit de 2019-meting van de topsportklimaatmeting blijkt dat meer dan de helft van de Nederlandse topsporters zich wel eens zorgen maakt over wat zij na hun topsportcarrière gaan doen. Tegelijkertijd is de grote meerderheid van de oud-topsporters (82%) van mening dat hun topsportcarrière een positieve invloed heeft op mogelijkheden voor hun maatschappelijke carrière.⁴

Sinds 2019 biedt NOC*NSF sporters met een topsportstatus begeleiding bij het invullen van een duale carrière of de transitie naar een maatschappelijke carrière. Dit programma, teamNL@work, beoordelen deelnemende topsporters positief.⁵ Deelname aan dit programma is voorbehouden aan sporters die een A-, HP- of selectiestatus hebben of hebben gehad (tot twee jaar na beëindiging).

Welke kennis ontbreekt nog? Op het gebied van transities binnen de topsportloopbaan is nog veel onbekend over ontplooiingswaarde. Hierbij valt te denken aan

persoonlijke ontwikkeling, identiteit en relaties).

de combinatie van topsport en onderwijs. Er is momenteel nog weinig bekend over de combinatie van topsport en het beroepsonderwijs en hoger onderwijs of over de effecten van specifieke topsportscholen. Ook de overgang van topsport naar een maatschappelijke carrière en het effect van een duale carrière op de sportprestatie behoeft verder onderzoek. De ondersteuning voor topsporters zonder status tijdens de overgang naar een maatschappelijke carrière, maar ook voor talenten die 'afvallen' bij het selectieproces, kan nog beter. Ook kan onderzoek naar de begeleiding van talenten bijdragen aan het voorkomen van voortijdige uitval van talenten.

Inspiratiewaarde

De inspiratiewaarde gaat over hoe en in welke mate topsport de maatschappij inspireert tot bepaald gedrag. Hierbij valt te denken aan aanzetten tot zelf bewegen en sporten, enthousiasmeren of voorzien in de behoefte om zich te kunnen identificeren en trots te zijn.

verloopt positiever dan een gedwongen overgang door bijvoorbeeld een (plotselinge) blessure (Van Bottenburg et al., 2012).

³ <https://topsportklimaatmeting.sites.uu.nl/topsport-onderwijs/>

⁴ <https://topsportklimaatmeting.sites.uu.nl/transitie/>

⁵ Intern evaluatieonderzoek door Mulier Instituut (2022).

De invloed van topsport op het beweeg- en/of sportgedrag van mensen (het 'trickle-down'-effect) is kleiner dan verwacht. Onderzoek laat zien dat er geen effect is van het organiseren van een topsporttoernooi of van topsportsucces op het sport- en beweggedrag van de algehele populatie (Lion et al., 2022), of slechts onder specifieke omstandigheden (Weed et al., 2015). Ook uit onderzoek naar Nederlandse sportevenementen blijkt dat een trickle-down-effect vaker niet dan wel lijkt op te treden (Hover et al., 2014).

De inspirerende werking van topsport op beweggedrag gaat dus niet vanzelf. Om hier verandering in te brengen is het nodig om bij evenementen specifieke strategieën in te zetten, afgestemd op het gewenste effect en de doelgroep (De Bosscher et al., 2021). Bij de inspirerende waarde van topsport zijn rolmodellen belangrijk. Er is voldoende bewijs dat mensen zich op een bepaalde manier identificeren met topsporters (zie ook verbindende waarde). De impact daarvan op het gedrag (de manier waarop een rolmodel kan inspireren tot bepaald gedrag) is nog onduidelijk (Van Bottenburg et al., 2012; Smismans et al., 2022), al lijkt de specifieke waarde van topsporters als rolmodellen om mensen aan te zetten tot bewegen beperkt (Lion et al., 2022).

Welke kennis ontbreekt nog?

Wat betreft de inspiratiewaarde van topsport is nog weinig bekend over waarom deze effecten niet optreden en onder welke omstandigheden dit wellicht wel het geval is. Ook is nog weinig

bekend over verschillen in effecten tussen doelgroepen (bijvoorbeeld tussen sporters en niet-sporters). Naast onbekendheden over de waarde van topsport als inspiratie is ook weinig bekend over de omgekeerde relatie. Kan de inspirerende waarde voor de maatschappij ook inspiratie voor de topsporter zijn?

Belevingswaarde

Bij de belevingswaarde gaat het om het beleven van topsport en de entertainmentwaarde ervan. Voor een groot deel van de mensen biedt topsport een belangrijke vorm van plezier en vermaak. Een recente studie laat zien dat de ervaren waarde van topsport belangrijk is voor het ervaren welzijn van mensen (Silva et al., 2021). Uit een literatuurstudie over sportbeleving in Nederland komt naar voren dat het resultaat van een wedstrijd grote invloed heeft op de stemming van fans en dat de verbindende waarde groter is bij een positief resultaat. Topsport kan leiden tot plezierige opwindende of functioneren als uitlaatklep. Wat betreft gevoelens die met het volgen van sport gepaard gaan, kan dit uiteenlopen van voldoening, passie en blijdschap tot teleurstelling, frustratie en boosheid (Rouwenhorst, 2019).

Welke kennis ontbreekt nog?

Bij de belevingswaarde spelen het bereiken van doelgroep en het volggedrag een grote rol. Het volggedrag van topsport verandert snel door de veranderingen in het media-aanbod. Sociale media en commerciële aanbieders worden steeds vaker gevonden in plaats van de

'klassieke media' zoals radio, krant en tv. Het is nog onduidelijk hoe deze veranderingen in het volggedrag zich verder ontwikkelen en op welke manier we hier sturing aan kunnen geven.

Verbindende waarde

De verbindende waarde van topsport gaat over de sociaal bindende potentie waarbij mensen zich identificeren met sporthelden en sportteams en/of deze als rolmodel(len) zien. Deze waarde wordt momenteel als belangrijk ervaren doordat de sociale cohesie in de samenleving onder druk staat vanwege maatschappelijke ontwikkelingen als individualisering, multiculturalisering en globalisering.

Onderzoek laat zien dat mensen zich identificeren met topsporters. Op welke manier een topsporter als sport-specifiek of maatschappelijk rolmodel fungeert en de impact daarvan is nog onduidelijk (Van Bottenburg et al., 2012; Smismans et al., 2022). Wel is duidelijk dat 'sporthelden' steeds minder nationaal gebonden zijn en uiterlijke kenmerken, gender en etnische achtergrond een rol spelen. Ook de media spelen een belangrijke rol en beïnvloeden de mogelijkheid voor mensen om zich te identificeren met topsporters door sportresultaten wel of niet te melden en door de manier waarop ze dit doen. Met name voor etnische minderheidsgroepen of voor mensen met beperkingen kunnen topsporters en hun prestaties bijdragen tot empowerment en sociale erkenning. Daar staat wel tegenover dat vooral sociaal-kritisch (media)onderzoek naar de rol van topsport vaak vooroordelen en bestaande stereotypen bevestigt met betrekking tot gender, etniciteit en fysieke beperkingen.

Topsport is voor heel mensen gewoon entertainment, maar om die waarde in een getal uit te drukken is lastig (expert)

Een belangrijk onderdeel van de verbindende waarde van topsport is trots en het 'oranjegevoel'. Onderzoek uit Nederland laat zien dat sportvolgers een vergroot gevoel van trots ervaren na een succesvolle topsportprestatie (Elling et al., 2014). Dit gevoel wordt ook versterkt wanneer een internationaal topsportevenement plaatsvindt waardoor mensen uiting kunnen geven aan deze gevoelens. Uit de internationale literatuur blijkt echter dat positieve effecten vaak overschat worden en nationale trots slechts tijdelijk aanwezig is (Haut et al., 2019).

Welke kennis ontbreekt nog?

Wat betreft de identificerende en verbindende waarde van topsport is nog weinig bekend over waarom deze effecten niet optreden en onder welke omstandigheden dit wellicht wel het geval is. Hierbij valt te denken aan voorbeeldfuncties onder specifieke omstandigheden, bijdragen aan empowerment en doorbreking/reproductie van stereotype beeldvorming over minderheidsgroepen.

Economische waarde

De economische waarde van topsport gaat over de bijdrage die sport levert aan de economie, waaronder inkomsten uit sponsoring en mediarechten, maar ook merchandise en ticketverkoop. Daarnaast omvat de economische waarde de bijdrage aan de lokale economie door toerisme, werkgelegenheid en de investeringen in sportinfrastructuur, zoals stadions en trainingsfaciliteiten.

Recent hebben onderzoekers van Rebel en Mulier Instituut een inschatting gemaakt van de social return on investment (SROI) van de breedtesport. Alle kosten en opbrengsten afwegend kwamen zij op een SROI van 2,71 (Koning et al., 2022). Zowel aan de kosten- als aan de opbrengstenkant verschilt de topsport duidelijk van de breedtesport en de onderzoekers geven nadrukkelijk aan dat zij kosten en opbrengsten voor de topsport buiten beschouwing hebben gelaten. Het is daarom niet mogelijk deze inschatting door te trekken naar de topsport.

Een totaaloverzicht van de economische waarde van de Nederlandse topsport ontbreekt dus. Een recent rapport van KPMG over de financiering van de Nederlandse topsport geeft een beeld van hoeveel geld er omgaat in de topsport. De totale inkomsten van de Nederlandse topsport bedroegen in 2019 bijna 700 miljoen euro. Deze inkomsten komen grotendeels uit sponsoring, tickets, media, overheidsgelden en loterijgelden (KPMG, 2023). De grote meerderheid van deze inkomsten (83%) komt ten goede aan de commerciële topsport (voetbal (m.u.v. Eredivisie mannen), wielrennen, autosport, darts, tennis). De Eredivisie voor mannenvoetbal is apart bekeken en de totale inkomsten daarvan zijn ingeschat op 258 miljoen euro.

Wanneer we specifiek kijken naar voetbal, veruit de grootste en meest gevolgde sport in Nederland, zien we dat betaald voetbal een bijdrage levert aan het bruto binnenlands product (bbp) van ongeveer 2 miljard euro. Ongeveer

80 procent hiervan is toe te schrijven aan consumentenbestedingen binnen en buiten stadions (De Swart, 2021). Betaald voetbal levert ook ruim 3.000 fte aan werkgelegenheid op. Een groot deel hiervan zit bij de clubs uit de Eredivisie en Keuken Kampioen Divisie en de KNVB (KPMG, 2023).

De regionale opbrengst van de organisatie van topsportevenementen verschilt sterk tussen evenementen, maar kan oplopen tot 45 miljoen euro. De opbrengst van evenementen bestaat

daarbij uit bestedingen van bezoekers, deelnemers en organisatie die ze zonder het evenement niet hadden gedaan. Een aantal grote evenementen met veel regionale opbrengst waren de Dutch Grand Prix 2021 (44,5 miljoen euro), het WK wielrennen 2012 (28,8 miljoen euro) en de Grand Départ 2015 (tour de France, 25,3 miljoen euro) (KPMG, 2023).

De economische waarde van topsport omvat ook de investeringen in sportinfrastructuur, zoals stadions en trainingsfaciliteiten.

In Nederland zijn er ruim 150 grote topsportaccommodaties. De werkgelegenheid en omzet van deze accommodaties verschilt sterk. De omzet van de Johan Cruyff Arena, een grote multi-inzetbare sportaccommodatie, ligt doorgaans rond de 35 miljoen euro per jaar, eindigend in de zwarte cijfers.⁶ Kleinere, monofunctionele accommodaties zijn daarentegen vaak verliesgevend en afhankelijk van publieke financiering.

Welke kennis ontbreekt nog?

De SROI van topsport is onbekend; een totaaloverzicht van de economische waarde van de Nederlandse topsport ontbreekt dus. Bij evenementen gaat de aandacht nu vooral uit naar de directe waarden, zoals bestedingseffecten. Onderzoek naar het meten van indirecte of afgeleide economische waarden (zoals groei in de breedtesport, ontwikkeling nieuwe sportaccommodaties, toename in toerisme, maar ook drukte of criminaliteit) is belangrijk als we de maatschappelijke waarde van sportevenementen willen vergroten. Deze effecten zijn echter moeilijk te meten (De Boer, 2018). Het is daarbij ook belangrijk om zicht te hebben op de mate waarin (en de manier waarop) topsportevenementen inzetten op maatschappelijke effecten.

Sociaal-culturele waarde

De sociaal-culturele waarde van topsport gaat over de waarde voor cultuur en sociale normen en waarden. Hieronder valt onder andere integriteit in de sport, het sportklimaat en

inclusie. Dit is uiteraard veelomvattend en de waarde hangt af van het perspectief (waarde voor de sporter kan bijvoorbeeld verschillen van de waarde voor de fans). Gebeurtenissen en incidenten rondom integriteit (zoals dopinggebruik), het sportklimaat (zoals veiligheid) en inclusie (zoals discriminatie) kunnen de sociale waarde van sport positief of negatief beïnvloeden.

Uit onderzoek is gebleken dat de prevalentie van dopinggebruik onder topsporters de afgelopen jaren niet duidelijk is veranderd (tussen 2015 en 2020). De meest recente schatting van het dopinggebruik onder Nederlandse topsporters ligt op 12,5 procent, met een onzekerheidsmarge van 3,0 tot 24,7 procent (Balk & Dopheide, 2021). De belangrijkste reden voor sporters om géén doping te gebruiken is 'fair play'. Het onderzoek laat ook zien dat bijna een op de vier topsporters het gebruik van medicatie op recept zonder een medische noodzaak acceptabel vindt.

Een kleinschalig onderzoek onder oud-topsporters naar het sportklimaat in Nederland laat zien dat het merendeel van de respondenten zich veilig voelt in de topsportomgeving, maar dat veel sporters ook ervaringen met een onveilige omgeving benoemen. Intimidatie en machtsmisbruik zijn de meest genoemde vormen van grensoverschrijdend gedrag (Dopheide et al., 2022).

Een onderzoek naar racisme in het betaald voetbal laat zien dat vier op de tien respon-

denten van mening zijn dat discriminatie, inclusief racisme, regelmatig voorkomt in het betaald voetbal (Cremers & Elling, 2021). Het draagvlak om racisme aan te pakken is groot, maar er is nog veel onduidelijkheid over wanneer en in hoeverre bepaalde gebeurtenissen of uitspraken als racistisch zijn aan te merken.

Welke kennis ontbreekt nog?

Om het vertrouwen in en de geloofwaardigheid van de sport te beschermen en de topsporter zelf te beschermen, is aanvullend onderzoek nodig naar verschillende integriteitskwesaties in de topsport. Dit kan gaan om dopinggebruik, maar ook om andere vormen van grensoverschrijdend gedrag, zoals machtsmisbruik, seksuele intimidatie, discriminatie en matchfixing. Met name kennis over risicofactoren van grensoverschrijdend gedrag of een onveilig

sportklimaat ontbreekt. Uiteindelijk moet deze kennis leiden tot een veilige topsportleeromgeving.

Een belangrijk lopend onderzoek op het gebied van verantwoorde organisatie van topsport is het topsportcultuuronderzoek. Bij dit onderzoek, uitgevoerd door een multidisciplinair onderzoeksteam in opdracht van KCSB, wordt binnen ruim twintig verschillende bonden de topsportcultuur in kaart gebracht. Via vragenlijsten onder (oud-)topsporters en coaches en gesprekken met sporters, bonden, bestuurders en andere betrokkenen wordt gekeken naar de topsportcultuur en welke factoren daar invloed op hebben. Het onderzoek loopt momenteel bij vier bonden en is recent opgestart bij zeven andere bonden. De eerste resultaten worden in 2023 verwacht.

⁶ Bron: Jaarverslag 2016/2017 Amsterdam Arena.

1.4 Innovaties en projecten binnen de topsport

Presteren is onlosmakelijk verbonden met topsport. Er wordt dan ook veel onderzoek gedaan naar innovaties die kunnen bijdragen aan het verbeteren van de sportprestatie. Een deel van dit onderzoek wordt ondersteund vanuit Sportinnovator van ZonMw, maar ook los daarvan vindt vanuit technische universiteiten en hogescholen onderzoek naar innovaties in de topsport plaats. Hoewel deze innovaties vaak primair zijn gericht op prestatieverbetering binnen de topsport, zijn er verschillende voorbeelden te benoemen waarbij deze innovaties breder ingezet of doorontwikkeld kunnen worden en daarmee van bredere maatschappelijke waarde (kunnen) zijn.

Dit kan gaan om technologische ontwikkelingen. In de topsport wordt veel onderzoek gedaan naar ontwikkeling van geavanceerde technologieën, zoals sensoren, big data-analyse en kunstmatige intelligentie, om prestaties te verbeteren en te monitoren. Voorbeelden hiervan zijn een fiets die niet kan omvallen (TU Delft), de Ring of Fire, CoachinControl en TennisImprVR.

Deze technologieën, of doorontwikkelde versies daarvan, kunnen ook worden gebruikt voor andere toepassingen, zoals breedtesport of gezondheidszorg. Zo zijn de Nederlandse basketbalbond (NBB), de tennisbond (KNLTB) en de TU Delft bezig met het ontwikkelen van een chip voor in sportrolstoelen die data

verzamelt over de mate van wrijving en kracht tijdens de sport. Deze kennis kan vervolgens worden gebruikt voor reguliere rolstoelen door te ontwikkelen (Koning et al., 2021). In Zwitserland is het paralympische team zelfs een samenwerking aangegaan met het Formule 1-team Sauber, met als doel de snelste wheeler (racerolstoel) ter wereld te ontwikkelen.⁷

Een ander gebied is voeding en supplementen. Onderzoek naar voeding en supplementen in de topsport kan leiden tot nieuwe inzichten en producten die nuttig kunnen zijn voor de gezondheid van het algemene publiek.

Ook onderzoek naar trainingsmethoden en hersteltechnieken in de topsport kan nuttige informatie opleveren voor het verbeteren van de fysieke prestaties en gezondheid van mensen buiten de topsport. Je kunt hierbij denken aan blessurepreventie of begeleiding. Een voorbeeld van een programma dat vanuit de topsport is ontwikkeld is '(w)eeatwatjedoet'. Dit programma is opgezet om eetstoornissen in de topsport te voorkomen en bestaat uit verschillende trainingen voor sporters, coaches en staf, bestuur en ouders.

Tot slot kan onderzoek op het gebied van mentale gezondheid een bijdrage leveren. Onderzoek naar de mentale aspecten van presteren (zoals stress, angst en concentratie) kan bijdragen aan de ontwikkeling van

programma's en technieken voor de verbetering van de mentale gezondheid van mensen in het algemeen.

⁷ <https://www.swissside.com/pages/collaborator-orthotec>

1.5 Beleidsontwikkelingen en kansrijke oplossingsrichtingen

De overkoepelende ambitie van de driehoek (ministerie van VWS, NOC*NSF en VSG) binnen het toekomstige topsportbeleid hangt direct samen met het wicked problem en luidt 'het maximaliseren van de maatschappelijke waarde van topsport'. Om dit te bereiken wordt binnen het topsportbeleid ingezet op vier verschillende doelen:

- **Vergroten van de waarde van topsportprestaties**
De waarde van topsportprestaties verrijken door naast mondiale medailles ook andere topsportprestaties van waarde te laten zijn.
- **Meer maatschappelijk verantwoord organiseren van topsport (=fundament)**
Topsportprestaties moeten op een maatschappelijk verantwoorde wijze worden behaald, waardoor de prestaties meer glans en dus meer maatschappelijke waarde krijgen.
- **Beter benutten van het platform van de topsport door publieke en private organisaties**
Als het fundament op orde is, kunnen andere publieke en private organisaties het platform dat topsport biedt benutten om bij te dragen aan andere maatschappelijke doelen.

- **Vergroten van de zichtbaarheid en het bereik van de topsport**
Om de eerste drie sporen te benutten wordt ingezet op het vergroten van de zichtbaarheid en het bereik van topsport.

Uit de gesprekken met experts en het literatuuronderzoek zijn verschillende kansrijke thema's en oplossingsrichtingen naar voren gekomen. Een aantal van deze thema's overstijgt de verschillende maatschappelijke waarden (figuur 1). Om deze thema's en richtingen te kunnen structureren gebruiken we de vier doelen uit het huidige topsportbeleid (waarde van prestatie, fundament, platformfunctie en bereik). Met deze indeling is het nadrukkelijk niet de bedoeling om de thema's en oplossingsrichtingen direct aan het huidige beleid te koppelen, maar het biedt een overzichtelijke rubricering van uiteenlopende thema's.

Waarde van prestatie

De afgelopen jaren heeft NOC*NSF beleid gevoerd met het oog op de top-10-ambitie (een top-10-klassering in het medailleklassement). De focus lag hierdoor op het behalen van mondiale medailles. Nederland is hier succesvol in, met een vierde (Olympisch) en negende (Paralympisch) plaats in het medail-

leklassement⁸, maar door de toenemende

aandacht voor de maatschappelijke waarde van topsport is het besef gegroeid dat de focus op alleen medailles te beperkt is.

Momenteel voeren onderzoekers van de Universiteit Utrecht een onderzoek uit naar de maatschappelijke waarde van topsportprestaties, waarbij ze gesprekken hebben gevoerd met sporters, coaches en andere betrokkenen. De resultaten van dit onderzoek publiceren ze naar verwachting in het tweede kwartaal van 2023.

Kansen

De top-10-ambitie ligt in lijn met de prestatiecultuur die heerst binnen de Nederlandse topsport. Om de waarde van een prestatie te verbreden moet de focus verschuiven van

enkel die mondiale medaille naar de bredere waarde van de prestatie. Ook een knap behaalde vierde plek of een kwalificatiemoment kunnen waardevolle prestaties zijn.

Er is en wordt veel onderzoek gedaan naar topsportcultuur. Verschillende experts geven aan dat dit onderzoek belangrijk is en de situatie kan blootleggen, maar dat de uitdaging ligt in het veranderen van deze cultuur. Om de maatschappelijke waarde van de topsport te vergroten moet volgens hen een transitie plaatsvinden van een cultuur waarin de prestatie centraal staat naar een cultuur waarin mens en maatschappij centraal staan. Om deze verandering in te kunnen zetten moet duidelijk zijn waar de prestatiecultuur uit voortkomt.

⁸ <https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/internationale-medaillespiegel>

Embedded research of participatief onderzoek kan hierin een belangrijke aanpak zijn: sámen met cultuurdragers (sportkoepels, bonden, coaches, sporters) kijken naar wat nodig is om een verandering in gang te brengen. Hierbij valt te denken aan een aanpak als *theory of change of design thinking*. Uit gesprekken met experts komt ook naar voren dat het belangrijk is dat de aanpak van deze cultuurverandering niet blijft voorbehouden aan de huidige cultuurdragers, maar dat we juist bredere expertise (zoals sportpedagogen of sportpsychologen) moeten inzetten.

Een mogelijke factor die de prestatiecultuur in stand houdt is de financiële organisatie van de topsport. De bonden zijn grotendeels afhankelijk van NOC*NSF, waarbij financiële ondersteuning samenhangt met prestatie (focusbeleid van NOC*NSF). Onderzoek naar deze samenhang en de effecten van deze afhankelijkheid, of de mogelijkheid om andere of aanvullende voorwaarden te stellen aan financiële ondersteuning, kunnen bijdragen aan een verandering van deze cultuur.

Een manier om de waarde van een sportprestatie te laten zien, is door het verhaal te vertellen dat erbij hoort. Het overbrengen van het achterliggende verhaal kan mensen raken en daarmee mogelijk inspireren. Hoewel sommige topsporters zelf in staat zijn hun verhaal aan een groter publiek te vertellen, is dit niet voor iedere sporter weggelegd. Een juiste aanpak en kennis van sportmarketing is hierbij essentieel.

Fundament

Bij het fundament gaat het om het maatschappelijk verantwoord organiseren van topsport. Dit is een breed begrip en omvat een veilig sportklimaat (integriteit, goed bestuur, good governance), maar ook thema's zoals duurzaamheid, gezondheid en de arbeidsmarkt.

De afgelopen tijd is er binnen de topsport veel aandacht geweest voor een veilig sportklimaat en grensoverschrijdend gedrag. Meerdere gevallen van grensoverschrijdend gedrag zijn uitgebreid in de media gekomen, wat heeft bijgedragen aan de bewustwording. Meerdere bonden hebben interne onderzoeken ingesteld naar de topsportcultuur of hebben actie ondernomen door bijvoorbeeld vertrouwenscontactpersonen of interne adviseurs aan te stellen.⁹ Maar de resultaten van dergelijke onderzoeken worden vaak niet openbaar gemaakt en het is onduidelijk in hoeverre de kern van het probleem wordt (h) erkend.

Een belangrijk onderzoek dat hieraan kan bijdragen is het lopende topsportcultuuronderzoek (zie ook paragraaf 1.3, sociaal-culturele waarde). Dit onderzoek moet duidelijkheid bieden over de determinanten van een veilige topsportcultuur.

Kansen

Op het gebied van het fundament wordt veel gedaan, maar hier liggen tegelijkertijd

⁹ <https://www.volkskrant.nl/sport/grensoverschrijdend-gedrag-hoog-op-de-agenda-van-de-atletiekunie~bb15f876/>

de grootste uitdagingen. Een van deze uitdagingen hangt direct samen met de eerder benoemde cultuurverandering uit de vorige paragraaf (waarde van prestatie). Experts geven aan dat de huidige prestatiecultuur te vaak botst met het verantwoord willen organiseren van topsport. Uiteraard is topsport niet los te koppelen van prestatie en experts geven aan dat er altijd een spanningsveld zal blijven tussen excelleren en verantwoord topsport bedrijven. De uitdaging zit in het vinden van de balans tussen beide.

Experts geven aan dat het voor het in gang zetten van een cultuurverandering

belangrijk is om transparant te zijn over de negatieve kanten van topsport. Alleen wanneer zowel betrokkenen als de omgeving hier open over kunnen spreken, kunnen we verandering in gang zetten om de maatschappelijke waarde (met betrekking tot dit thema) te vergroten.

Experts benoemend dat op het gebied van talentontwikkeling een spanningsveld zit waarbij veel mensen afhankelijk zijn van de prestaties van talentvolle sporters. Coaches en andere directe betrokkenen worden afgerekend op prestatie van de talenten. Binnen de talentontwikkeling moet aandacht

komen voor de veranderende maatschappij en moeten we het gesprek voeren over

waar de grenzen liggen (mag een medaille

Een ander thema dat mogelijkheden biedt voor het vergroten van de maatschappelijke waarde is de duale carrière. Uit gesprekken met experts komt enerzijds naar voren dat bonden en NOC*NSF (bv. via teamNL@work) hier aandacht voor hebben, maar dat anderzijds de focus op presteren toch nog vaak botst met de aandacht voor een duale carrière. In hoeverre een sporter bezig is met een maatschappelijke carrière is grotendeels zijn of haar eigen verantwoordelijkheid, maar coaches en bonden hebben hier ook deels een verantwoordelijkheid in.

Vaak heerst nog de gedachte dat het verdelen

van de aandacht ten koste gaat van de prestatie en worden sporters enkel op hun sportprestatie afgerekend. Dit staat haaks op de ervaringen van Wolfgang Stockinger, oud-top sporter en eigenaar van TWIN, een internationaal adviesbureau voor beleidsmakers in de sport, onderwijs en arbeidsmarkt. Gebaseerd op eigen ervaring en wetenschappelijk onderzoek stelt hij dat we het belang van een duale carrière niet moeten onderschatten. Hij stelt dat deze niet alleen een vangnet is voor de toekomst, maar dat een duale carrière ook positieve effecten heeft op de prestaties van de sporter.¹⁰ Hoe dit zit bij de Nederlandse topsporters is nog onduidelijk. De kansen

liggen volgens hem in het verminderen van de complexiteit van bestaande structuren rond

zwaarder wegen dan het mentale welzijn

Platformfunctie

Bij de platformfunctie van topsport gaat het om het inzetten van topsport als middel. Dit kan gaan om de topsporters zelf, maar ook om topsportevenementen of het gebruik van topsportfaciliteiten. Een voorbeeld van een project waarbij de topsport wordt ingezet is de Gezonde Generatie. De Gezonde Generatie is een initiatief van verschillende

gezondheidsfondsen en heeft als doel dat de Nederlandse jeugd in 2040 de gezondste is van de wereld. Binnen dit programma wordt ingezet op een gezonde leefstijl, waaronder voldoende bewegen. NOC*NSF en daarmee TeamNL zijn partners van dit programma en topsporters met en zonder beperking worden voor dit project ingezet om jongeren te inspireren en te motiveren bij het nastreven van een gezonde leefstijl.¹¹

De prestatiecultuur hoort bij topsport, maar je moet op zoek naar de balans, samen met de cultuurdragers uit de topsport (*expert*)

van een talent?) en de balans tussen plezier en prestatie.

duale carrière. Onderzoek naar de samenwerking tussen de verschillende partijen (de topsport, onderwijsinstellingen en werkgevers) kan hier inzicht in geven.

¹⁰ <https://www.sportknowhowxl.nl/nieuws-en-achtergronden/nieuwsberichten/nieuwsbericht/160610/dua-le-carrieres-belangrijk-voor-sporter-en-maatschappij>

¹¹ <https://gezondegeneratie.nl/nocnsf-en-nederlandse-loterij-omarmen-gezonde-generatie/>

Naast programma's zoals de Gezonde Generatie spreken zowel individuele topsporters als sportbonden en sponsors zich de laatste jaren steeds vaker uit over maatschappelijke thema's zoals diversiteit, duurzaamheid of mensenrechten. Voorbeelden hiervan zijn de knielende Colin Kaepernick die aandacht vraagt voor Black Lives Matter en de wereldwijde discussie over mensenrechten die het WK voetbal in Qatar (onbedoeld) in gang zette. Maar ook binnen Nederland zijn er voorbeelden van topsporters die zich inzetten door bijvoorbeeld lessen te geven op middelbare scholen, of die binnen een eigen foundation actief zijn (Bas van de Goor, Yvonne van Gennip, Esther Vergeer, etc.).

Kansen

We kunnen de topsport inzetten om maatschappelijke vraagstukken op de kaart te zetten, maar kunnen we op dit gebied ook verwachtingen hebben van de sporters? Statussporters ontvangen een stipendium (financiële ondersteuning voor topsporters die geen of onvoldoende inkomen hebben voor hun levensonderhoud) van het fonds voor de topsporter, gefinancierd door het ministerie van VWS. Experts geven aan dat we wellicht moeten nadenken over het stellen van bepaalde voorwaarden aan dergelijke ondersteuning. Hierbij valt te denken aan een overeenkomst dat de sporter zich minimaal

een X aantal keer per jaar inzet voor maatschappelijke doeleinden. De invulling daarvan

Naast de inzet van individuele topsporters kunnen we kijken naar de inzet van teamNL als geheel. Sturing vanuit het ministerie van VWS kan helpen om teamNL als platform verder te benutten.

Naast het vergroten van de inzet van topsport(ers) als middel kan de topsport ook kritisch kijken naar hun eigen propositie. Wat heeft de topsport te bieden? En welke waarde hechten commerciële partijen en overheden aan een samenwerking met partijen uit de topsport? Dit laatste punt wordt momenteel onderzocht.

Wanneer we specifiek kijken naar de platformfunctie van sportevenementen is het belangrijk om de samenwerking te zoeken met het parallel lopende ZonMw-programma over de maatschappelijke waarde van sportevenementen. Uit dit programma komt een onderzoeksagenda naar voren waarin specifiek wordt ingegaan op de maatschappelijke waarde van internationale (top)sportevenementen die in Nederland worden georganiseerd. Interessante vragen hierbij zijn op welke manieren evenementen zich inzetten voor maatschappelijke doeleinden en onder welke voorwaarden dit effectief is.

Bereik

Bij de ambitie om de maatschappelijke waarde van topsport te vergroten speelt het bereik

bindende waarde, economische waarde en sociaal-culturele waarde is het nodig om het publiek te bereiken. Dit kan via verschillende soorten media of door wedstrijden of evenementen te bezoeken.

Uit recent onderzoek van het Mulier Instituut blijkt dat 66 procent van de bevolking (16 jaar en ouder) één keer per week of vaker sport volgt via een combinatie van media. (Online) televisie is het populairste medium: 54 procent van de respondenten volgt op deze manier eens per week of vaker sport. Hoewel de grote meerderheid dus regelmatig sport volgt via de media, is er een vrij stabiele groep (ongeveer 17%) die in de afgelopen twaalf maanden helemaal geen sport heeft gekeken.¹²

Het kijkgedrag hangt samen met leeftijd. Dit gaat zowel om het type sport als het type media. Formule 1 bekijken veelal jongeren, terwijl schaatsen en wegwielrennen doorgaans populairder zijn bij de oudere doelgroepen. Jongeren volgen sport duidelijk vaker via websites/apps en sociale media dan de oudere doelgroep (65 jaar en ouder). 44 procent van de jongeren volgt sport eens per week of

vaker via websites en/of apps, tegenover 24 procent van de ouderen. De krant is daarentegen populairder bij ouderen.

Het aanbod van sport via de media verbreedt en de manier waarop men sport volgt ontwikkelt zich snel. Het aanbod wordt steeds commerciëler, met meerdere aanbieders waar de consument moet betalen voor de content. Deze commercialisering van het sportaanbod lijkt te botsen met de ambitie van de overheid om de maatschappelijke waarde van topsport te vergroten. Commerciële aanbieders van sportmedia hebben immers winst als drijfveer en niet het vergroten van de maatschappelijke waarde van topsport.

De publieke omroep verzorgt ook een groot deel van het media-aanbod van sport. Zij stellen een programma samen waarbij ze de financiële investering en de journalistieke relevantie in hun afweging meenemen. Bij deze afweging zijn ze wel deels afhankelijk van de evenementenlijst. De evenementenlijst is onderdeel van de mediawet en is een beleidsinstrument waarmee de overheid aangeeft welke populaire topsportevenementen op het open net te zien moeten zijn.¹³

is flexibel en kan zo zijn dat die past bij de sporter.

van de topsport een belangrijke rol. Om in te zetten op de inspirerende waarde, ver-

¹² Out, K. (2023). *Maatschappelijke waarde van topsport en volgedrag*. In ontwikkeling.

¹³ Mediawet. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0025036/2022-01-01>

Kansen

Begin 2022 heeft de minister voor Sport een adviesaanvraag ingediend bij de Nederlandse Sportraad over de rol die media kunnen spelen bij het vergroten van de maatschappelijke waarde van topsport. De sportraad heeft hier in maart 2023 een advies over gepubliceerd (Nederlandse Sportraad, 2023).

In het advies gaat de sportraad onder andere in op de mogelijke effecten van het aanpassen van de evenementenlijst op de maatschappelijke waarde. Zonder evenementenlijst verdwijnen populaire topsporevenementen achter betaalmuren. Dit draagt waarschijnlijk niet bij aan de maatschappelijke waarde van topsport, omdat de zichtbaarheid en het bereik (en daarmee de platformfunctie) van topsport afnemen.

Het uitbreiden van de evenementenlijst zou betekenen dat meer evenementen te zien zijn op het open net en het bereik dus toeneemt. Een nadeel is dat clubs, bonden en organisatoren minder inkomsten krijgen uit de verkoop van uitzendrechten.

Het uitbreiden van de evenementenlijst heeft mogelijk een positief effect op de maatschappelijke waarde van topsport, omdat het de zichtbaarheid en het bereik van populaire sporten kan vergroten. Door de zichtbaarheid te vergroten kunnen we ook makkelijker inzetten op de andere doelen (verbreding van de waarde van prestatie, de platformfunctie van topsport en het fundament). Experts geven

aan dat het bij uitbreiden van de evenementenlijst aandacht moet komen voor 'nieuwe' sporten die snel aan populariteit winnen.

Naast de 'reguliere' topsport is het professioneel spelen van computergames (e-sports) een snel groeiende tak van topsport. Het bereik van e-sports is door de digitale aard van de sport enorm. E-sports wordt vooral gespeeld in China, Zuid-Korea, Noord-Amerika, Europa en Australië. Wereldwijd zien 261 miljoen mensen meer dan één keer per maand e-sports-content (Hoyng, 2022). Het totale aantal e-sports-kijkers (online of in stadions) wordt geschat op 532 miljoen wereldwijd en de verwachting is dat dit aantal groeit naar 641 miljoen in 2025. Wanneer we spreken over het bereik van topsport en de maatschappelijke waarde, zijn nieuwe, snelgroeiende sporten zoals e-sports, maar bijvoorbeeld ook urban sports, kansrijk en interessant, zeker gezien de relatief jonge doelgroep.

1.6 Concluderend

Het wicked problem is verschoven van de vraag hoe we maatschappelijke waarde van topsport kunnen aantonen (en investeringen kunnen legitimeren) naar hoe we de maatschappelijke waarde van topsport zo groot mogelijk kunnen maken. Het legitimatievraagstuk is op zichzelf niet relevant, want topsport is niet weg te denken uit onze samenleving. Door de kritische blik op wat er binnen de topsport gebeurt en de uitgaven aan topsport ontstaat wel de behoefte om de maatschappelijke waarde van topsport te vergroten. Maatschappelijk waarde zichtbaar maken (of kunnen meten) is van belang om te zien of beoogde veranderingen optreden, maar het is geen doel op zich.

Maatschappelijke **waarde** bestaat uit maatschappelijke waarden. We gaan daarbij uit van de ontplooiingswaarde, inspiratiewaarde, belevingswaarde, verbindende waarde, economische waarde en sociaal-culturele waarde. Deze waarden kunnen positief en negatief zijn en dit kan verschillen per doelgroep (bijvoorbeeld sporter, coach, fan of evenementenorganisator). De mogelijke waarde hangt ook af van het perspectief. Je kunt de mogelijke waarde bekijken op macro- (maatschappij) meso- (organisatie) of microniveau (individu).

Binnen deze zes waarden gaat het creëren van maatschappelijke waarde niet altijd vanzelf. Onderzoek laat bijvoorbeeld zien dat het trickle-down-effect niet of amper vanzelf

plaatsvindt. Het creëren van maatschappelijke waarde hangt af van de omstandigheden, en actoren binnen de topsport moeten hier actief op aansturen. Daarbij moet duidelijk zijn vanuit welk perspectief en voor welke doelgroep deze waarde wordt bekeken.

Om de positieve aspecten van maatschappelijke waarde te vergroten en de negatieve te verkleinen is volgens experts een cultuurverandering nodig. Een verschuiving van de focus op prestatie (en top-10-ambitie) naar het centraal stellen van de sporter en de maatschappij. Meer aandacht voor de sporter gaat zowel om het welzijn van de sporter (waaronder een veilig sportklimaat en duale carrière) als om het vertellen van het 'verhaal'.

Om deze verandering in te kunnen zetten moet duidelijk zijn waar de prestatiecultuur uit voortkomt en moeten we samen met cultuurdragers (sportkoepels, bonden, coaches, sporters) kijken naar wat nodig is. De experts benoemen de financiële organisatie van de topsport als een mogelijke factor die de prestatiecultuur in stand houdt. Transparantie over schaduwzijden en aandacht voor de huidige organisatie van financiële ondersteuning (en daarmee de financiële afhankelijkheid van prestaties) zijn hierbij essentieel.

Op het gebied van het bereik spelen de (sociale) media een grote rol. Zowel de commerciële media als de publieke omroep hebben een

groot bereik, maar moeten (vooral bij jongere doelgroepen) steeds meer plaatsmaken voor sociale media. De media hebben invloed op de invulling van het aanbod en daarmee op de manier waarop dit bij kan dragen aan de maatschappelijke waarde. Ook de snelle ontwikkeling van nieuwe sporten, zoals e-sports en urban sports, brengt mogelijkheden met zich mee om een groot en relatief jong publiek te bereiken.

Referenties

Aquilina, D. (2016). A study of the relationship between elite athletes' educational development and sporting performance. In F. Hong, & L. Zhouxiang (Eds.), *Delivering Olympic and Elite Sport in a Cross Cultural Context* (pp. 37-55). Routledge.

Balk, L., & Dopheide, M. (2021). *Dopingsgebruik in de Nederlandse topsport*. Mulier Instituut.

Cremers, R., & Elling, A. (2021). *Racisme in het betaald mannenvoetbal. Veel draagvlak voor aanpak van expliciet racisme*. Mulier Instituut

De Boer (2018). *De economische impact van sportevenementen*.

De Bosscher, V., Shibli, S., & De Rycke, J. (2021). The societal impact of elite sport: positives and negatives: introduction to ESMQ special issue. *European sport management quarterly*, 21(5), 625-635.

De Bosscher, V., Shilbury, D., Theeboom, M., Van Hoecke, J., & De Knop, P. (2011). Effectiveness of national elite sport policies: A multidimensional approach applied to the case of Flanders. *European sport management quarterly*, 11(2), 115-141.

De Bosscher, V., Smismans, S., Praet, L., Gielens, E. S. F., & Derom, I. (2022). *Intermediate report: Population survey-results report*.

De Rycke, J., & De Bosscher, V. (2019). Mapping the potential societal impacts triggered by elite sport: a conceptual framework. *International journal of sport policy and politics*, 11(3), 485-502.

De Rycke, J., De Bosscher, V., Funahashi, H., & Sotiriadou, P. (2019). Public perceptions of the societal impact of elite sport: Scale development and testing. *Journal of Sport Management*, 33(6), 560-571.

De Swart, J. (2021). *De maatschappelijke impact van betaald voetbal in Nederland*. PwC

Dopheide, M., Gudde, R., Elling, A., & Balk, L. (2022). 'Ik dacht destijds dat het normaal was'. *Ervaringen van Nederlandse topsporters met een (on)veilige topsportomgeving*. Mulier Instituut.

Elling, A., Van Hilvoorde, I., & Van Den Dool, R. (2014). Creating or awakening national pride through sporting success: A longitudinal study on macro effects in the Netherlands. *International review for the sociology of sport*, 49(2), 129-151.

Haut, J., Gassmann, F., Emrich, E., Meyer, T., & Pierdzioch, C. (2019). Heroes at home, suspects Abroad? National and international perceptions of elite-sports success. *Sociology of sport journal*, 37(2), 133-142.

Hover, P., Straatmeijer, J., Breedveld, K., & Cevaal, A. (2014). *Sportevenementen in Nederland: Over sportevenementen en hun maatschappelijke betekenis*.

Hoyng, J., Steenbergen, J., & IJzerman, H. (2022). *Esports: een introductie voor beleid, onderzoek en praktijk*. Kenniscentrum Sport en Bewegen.

Koning, R., Gerdes, E., Van Eldert, P., & Hover, P. (2022). *SROI sport en bewegen 2022*. Rebel en Mulier Instituut.

Koning, R., Gerdes, E., & Hover, P. (2021). *Verkenning maatschappelijke waarde EPC 2023*.

KPMG (2023). *Foto organisatie financiering topsport*.

Lion, A., Vuillemin, A., Léon, F., Delagardelle, C., & Van Hoye, A. (2022). Effect of Elite Sport on Physical Activity Practice in the General Population: A Systematic Review. *Journal of Physical Activity and Health*, 20(1), 77-93.

Nederlandse Sportraad (2023). *Topsport en media. Analyse ontwikkelingen en voorstellingen van de toekomst*.

NOC*NSF & More2Win (2021). *Uitkomsten interne en externe analyse maatschappelijke waarde topsport*.

Rouwenhorst (2019). *Onderzoek naar sportbeleving in Nederland*. Bureau Nielsen.

Silva, A., Sobreiro, P., & Monteiro, D. (2021). Sports Participation and Value of Elite Sports in Predicting Well-Being. *Sports*, 9(12), 173.

Smismans, S., Praet, L., Derom, I., De Bosscher, V. (2022). *Athletes4society. Evaluating the public value of sport. Literature Review.*

Storm, R. K., & Eske, M. (2022). Dual careers and academic achievements: does elite sport make a difference? *Sport, Education and Society*, 27(6), 747-760.

Van Bottenburg, M., Elling, A., Hover, P., Brinkhof, S., & Romijn, D. (2012). *De maatschappelijke betekenis van topsport.*

Van der Poel, H., Hoeijmakers, R., Pulles, I., & Tiessen-Raaphorst, A. (2018). *Rapportage Sport.* Mulier Instituut

Van der Roest, J., Dopheide, M., Balk, L., Elling, A., De Rycke, J., & De Bosscher, V. (2020). *Maatschappelijke waarde van de Nederlandse topsport.*

Van der Roest, J., Dopheide, M., Balk, L., Elling, A., & De Bosscher, V. (2022). *Maatschappelijke waarde van de Nederlandse topsport.*

Weed, M., Coren, E., Fiore, J., Wellard, I., Chatziefstathiou, D., Mansfield, L., & Dowse, S. (2015). The Olympic Games and raising sport participation: a systematic review of evidence and an interrogation of policy for a demonstration effect. *European sport management quarterly*, 15(2), 195-226.

1.8 Bijlage 1.

Geraadpleegde experts:

Jan-Willem van der Roest (USBO)

Cees Vervoorn (KCSB)

Ellen Maas (KCSB)

Thijs Janssen (VWS)

Peter Beek (VU)

Jiske Griffioen (sportraad, topsporter)

Sandra Meeuwssen (ESPRIT)

Irene Eijs (NOC*NSF)

Sylvia Karres (de Sportmaatschappij)

Froukje Smits (HU)

Antoine de Brouwer (VSG)

Mulier Instituut
Sportonderzoek voor beleid en samenleving

Herculesplein 269
3584 AA Utrecht

RUBRICEREN INPUT CREW WP4:

Het vergroten en zichtbaar maken van maatschappelijke waarde topsport!

Maatschappelijke waarde topsport (link sustainable development goals)

- 1 wat is inspiratiewaarde;
- 3 waarom en waartoe kan topsport inspireren;
- 1 waar is de invloed van divers beleid internationaal op waarde gericht;
- 3 waar zit de meeste kans op impact door topsport;
- 1 wat is de invloed van topsport op sociale verbondenheid;
- 1 wat is de netto maatschappelijke meerwaarde van topsport (aspecten/ domeinen);
- 3 wat zijn de 'lived experiences' van topsport van de Nederlandse bevolking;
- ! topsport levert zichtbare bijdrage aan kwaliteit van leven, geluk en welzijn;
- 2 hoe kunnen we invloed hebben op kwaliteit leven, geluk en welzijn Nederlander;
- 12 onder welke omstandigheden ontstaan inspirerende en verbindende effecten van topsport.

Zichtbaarheid en Bereik

- 2 wat zijn de effecten van aanpassen evenementenlijst (positief en negatief);
- 2 hoe kan het bereik van topsport(ers) vergroot worden, inclusief systeem;
- 7 hoe verbreden van wat topsport systeem is (meer dan Team NL);
- ! Nederland twijfelt niet aan meerwaarde van TS (incl commercieel), het is duidelijk voor politiek, beleid, inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en topsport systeem zelf!;
- 3 wie willen we bereiken, beïnvloeden (multi-level);
- ? hoe creëren we zichtbaarheid in dagelijks leven (fair play, vriendschap)- invloed op kwaliteit leven;
- 2 hoe maak je onbekendere topsport prestaties meer zichtbaar.

Prestaties

- 5 hoe benut je nieuwe sporten zoals Esports/ Urban en commerciële sporten;
- 2 op welke manier kunnen we aandacht voor de waarde van topsport prestaties benutten;
- 9 hoe vormen en benutten we prestatiecultuur die bijdraagt aan geluk en welzijn Nederlanders;
- ! we kunnen aantonen dat topsportprestaties bijdragen aan kwaliteit van leven, geluk en welzijn!;
- 2 hoe kunnen topsport prestaties leiden tot meer investeringen in (top)sport;
- 4 wat zijn de maatschappelijke (sociale)kosten van de topsport prestaties (denk aan uitstromers);
- 1 hoe maak je onbekendere topsport prestaties meer zichtbaar;
- 4 hoe hangt topsport prestatie samen met de financiering/ ondersteuning (systeem) bonden (effecten);
- 1 hoe kan waarde van topsport prestaties toenemen door het 'verhaal- the road' te vertellen;

Platform

- 1 wat is de waarde van topsport- en trainings accommodaties;
- 4 onder welke voorwaarden hebben TS evenementen maatschappelijke waarde;
- 4 wat is de waarde van topsport (kennis) op een gezonde leefstijl (participatie);
- 5 hoe kunnen rolmodellen worden ingezet, wat kunnen we verwachten, wat is de 'echte' waarde;
- ! Topsport geeft meer dan het neemt en wordt gebruikt bij realisatie maatschappelijke doelstellingen!;
- 3 welke unieke proposities (coaches/ kennis enz) en prestaties bezit topsport (systeem) voor partners.

Fundament

- 1 hoeveel invloed hebben negatieve waarden (welke risicofactoren) van topsport- netto;
- ! prestatiecultuur die ook goed is voor 'ontwikkelde kind', inclusief begeleiding (positief/ veilig)!;
- 11 onder welke voorwaarden kunnen 'jonge sporters' zich optimaal ontplooiën (duale opleiding);
- 2 wat is effect van duale carrière op prestaties en kwaliteit van leven van topsporters;
- 1 hoe creëer je de beste (veilige) leeromgeving en bepaal je normen begeleiding;
- ! de samenleving herkent de maatschappelijke verantwoorde organisatie van topsport!;
- 2 waar ligt de balans tussen maatschappelijk verantwoord organiseren en prestatiecultuur;
- 5 is er een cultuur verandering nodig van focus op prestatie naar 'mens en maatschappij';

Wicked Problem 4

De waarde van topsport is onvoldoende aantoonbaar

Introductie

Hoe kunnen we de waarde van topsportprestaties verbreden en vergroten? Hoe kunnen we de organisatie van topsport maatschappelijk organiseren? Hoe kunnen we het platform van de topsport beter benutten en het bereik vergroten?

Onderwerpen die aan bod komen	Mogelijke betrokken partijen in consortia	Vormen van onderzoek, innovatie en kennisbenutting
<ul style="list-style-type: none"> • Organisatie van de sport • Maatschappelijke waarde topsport • Samenwerking sport en andere sectoren • Financiering topsportsport • Internationale bench topsport • Cultuuronderzoek • Marketing en media • Klantgericht werken • Innovatie en data • Sociale veiligheid 	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoekinstellingen en -bureaus • Marketing en media partners • Kenniscentra • Landelijke sportorganisaties • Brancheorganisaties • Gemeenten • Provincies • Bedrijven • Sportverenigingen 	<ul style="list-style-type: none"> • Vergelijkend beleidsonderzoek • Internationale benchmark • Vergelijkend organisatieonderzoek • Pilots en experimenten • Living labs • Cultuuronderzoek • Inventariserend en beschrijvend onderzoek good practices • Presentatie en/of publicatie good practices • Opzet netwerk voor uitwisseling kennis en ervaring • Instelling (bijzonder) lectoraat

Onder welke omstandigheden ontstaan inspirerende en verbindende effecten van topsport?

Onderwerpen die aan bod komen	Mogelijke betrokken partijen in consortia	Vormen van onderzoek, innovatie en kennisbenutting
Beleving bij burgers Ervaren sociale cohesie Oranjegevoel	Onderzoekinstellingen Gemeenten BVO's Sportmarketing en media	Pilots en experimenten Living labs Vergelijkend beleidsonderzoek Burgerpanels of -onderzoek

Onder welke voorwaarden kunnen topsporters en talenten zich in brede zin ontplooiën (duale carrière)?

Onderwerpen die aan bod komen	Mogelijke betrokken partijen in consortia	Vormen van onderzoek, innovatie en kennisbenutting
Topsportcultuur Ontwikkelingsgericht sportklimaat Topsport en opleidingen mbo, hbo, wo	Opleidingen Sportbonden Topsporters Talentencentra Gemeenten	Cultuuronderzoek Vergelijkend beleidsonderzoek Pilots en experimenten Living labs Vergelijkend organisatieonderzoek

Hoe kan binnen de topsport worden gezorgd voor een optimale balans tussen focus op presteren en oog voor mens en maatschappij?

Onderwerpen die aan bod komen	Mogelijke betrokken partijen in consortia	Vormen van onderzoek, innovatie en kennisbenutting
Topsportcultuur Maatschappelijke ontwikkelingen	Onderzoekinstellingen Topsporters	Cultuuronderzoek Vergelijkend beleidsonderzoek Pilots en experimenten

	Sportbonden Sportpsychologen	Living labs Vergelijkend organisatieonderzoek
--	---------------------------------	--

Hoe draagt de prestatiecultuur bij aan het functioneren van organisatie en aan het geluk en welzijn van Nederlanders?

Onderwerpen die aan bod komen	Mogelijke betrokken partijen in consortia	Vormen van onderzoek, innovatie en kennisbenutting
Topsportcultuur Beleving bij burgers Organisaties die topsport als metafoor gebruiken	Onderzoekinstellingen Organisaties, w.o. bedrijven	Cultuuronderzoek Vergelijkend beleidsonderzoek Pilots en experimenten Living labs Vergelijkend organisatieonderzoek

Welke invloed hebben topsporters als rolmodel op geluk, welzijn en gedrag van Nederlanders?

Onderwerpen die aan bod komen	Mogelijke betrokken partijen in consortia	Vormen van onderzoek, innovatie en kennisbenutting
Rol van rolmodellen/influencers Beleving en gedrag van burgers	Onderzoekinstellingen Marketing & media Influencers en topsporters	Vergelijkend beleidsonderzoek Pilots en experimenten Living labs Vergelijkend organisatieonderzoek

Europese regelingen

Regeling	Loket	Kans	Moeilijkheid	Budget	Deadline
Horizon	Nederlands contactpunt (NCP) IRIS TEAM	**	*****	€95.5 miljard	Meerdere deadlines (gedefinieerd tot 2024)
COST	Nederlands contactpunt (NCP) RVO	****	***	€51 mio	Continue
Jean Monnet-acties op het gebied van hoger onderwijs	EACEA	*	****	€16 mio	Februari 2025

Landelijke subsidies voor wetenschap en innovatie

Regeling	Loket	Kans	Moeilijkheid	Budget	Deadline
Maatschappelijke waarde van sportevenementen	ZonMw	***	***	€1.28 mio	31-05-2023
Raak-publiek	SIA	***	***	€10.5 mio	20-06-2023
Raak-PRO	SIA	***	***	€18,1 mio	n.t.b
Raak-MKB	SIA	***	***	€5.1 mio	n.t.b
KIEM	SIA	***	***	€4 mio	Nog niet bekend, mogelijk Nov 2023
SPRONG	SIA	***	****	€17 mio	Nog niet bekend, mogelijk Nov 2023
Innovatiekrediet	RVO	***	**	€60 mio	29-12-2023

Regeling	Loket	Kans	Moeilijkheid	Budget	Deadline
Living Labs Sport en Bewegen	ZonMw	**	***	€500k	25-5-2023
Sportinnovator Vouchers 2023	ZonMw	**	***	€500k	3-7-2023 4-12-2023
WBSO	RVO	***	***	€1.4 mio	continue

Nederlandse Loterijgelden

De financiering van het Nederlandse sportlandschap is mede mogelijk door bijdragen van subsidiegevende instellingen en loterijbijdragen. De loterijbijdrage die de sport ontvangt van de Nederlandse Loterij bedraagt ieder jaar rond de 50 miljoen euro (2021: 46 miljoen). Deze loterijbijdrage wordt aan de hand van door NOC*NSF en sportbonden gezamenlijk opgestelde richtlijnen over sportbonden verdeeld. Loterijgelden zijn niet specifiek bedoeld voor onderzoek en innovatie, maar dat wil zeggen dat onderzoek geen onderdeel van projecten kan zijn. Bij de besteding gelden de volgende spelregels:

1. Sportbonden moeten voldoen aan afspraken over kwaliteit en goed sportbestuur.
2. Tijdens de Algemene Leden Vergadering stemmen leden over de besteding van ontvangen loterijgelden.
3. Op onderdelen - zoals topsport - leveren sportbonden specifieke plannen aan die worden beoordeeld door panels van onafhankelijke experts.
4. Sportbonden leggen verantwoording af via jaarverslag, jaarrekening en controleverklaring accountant.

Provinciale en maatschappelijke regelingen

Regeling	Loket	Kans	Moeilijkheid	Budget	Deadline
Subsidieregeling economie, kennis en talentontwikkeling Noord-Brabant 2022	Provincie	***	***	Per regio € 225k: Midden-Brabant; Noordoost-Brabant; West-Brabant; Zuidoost-Brabant.	1-10-2023

Advies

Topsport wordt niet gezien als een maatschappelijk thema en topsporters worden niet gezien als een doelgroep met achterstanden. Omdat veel subsidies veelal een maatschappelijke focus hebben, is het voor dit WP4 belangrijk om vooral te schrijven aan een propositie, welke maakt dat subsidieverstrekters anders gaan nadenken over de waarde van topsport. Dit is een cruciale exercitie om op strak op papier te hebben, daarin de nodige feedbackrondes te benutten van experts om deze propositie aan te scherpen.

Generieke calls, zoals hierboven vermeld, zijn uiteraard te benutten maar in de beoordelende commissie wordt vaak ook de maatschappelijke waarde van aanvragen besproken. Een mogelijke route zou zijn om doelgroepen te benoemen die direct profiteren van de propositie van dit WP4, en de impact te definiëren, alsmede veel voorbeelden te zoeken (uit eerder projecten of succesvolle aanpakken) die deze propositie stutten. Als voorbereidend proces kan een uitgewerkte meerwaarde-propositie goed helpen, om de kansrijkheid van honorering te vergroten. Verder kan een diepere subsidieoproepanalyse helpen om een meer specifieke prioritering aan te brengen in de kansrijkheid van bepaalde subsidieoproepen. Gelijk aan WP1 en WP2, is voor WP4 'omdenken' wellicht het allerbelangrijkst. Subsidieoproepen kunnen soms een andere hoofdthematiek hebben, bijv. migranten jongeren/vluchtelingen, voortijdig schoolverlaters, kansenongelijkheid, discriminatie/racisme etc. Het creatief koppelen van de topsport aan dit soort initiatieven is cruciaal voor dit WP.

Tenslotte is een advies om in overleg te treden met NOC*NSF over een bijdrage aan MOOI vanuit de loterijgelden. Ieder jaar wordt in de ledenvergadering van NOC*NSF gestemd over de doelen en de bestedingen van de loterijgelden. Een koppeling met MOOI stimuleert sportbonden om met MOOI in beweging aan de slag te gaan.